

FRUMOSUL NOSTRU MIDRAȘ

Midraș (pl. midrașim) este o formă literară de creație pe care o folosește Agada (acea parte a Talmudului care nu cuprinde chestiuni juridice). Când spunem Midraș, înțelegem de fapt trei lucruri distincte:

1. O metodă: explicarea religioasă a unui text biblic pe calea numită deraș (cercetare după anumite reguli și principii).

2. Un gen literar: una din formele sub care se prezintă învățătura orală.

3. Colecție de scrieri: sub numele de Midraș avem în vastă literatură evrească anonimă postbiblică numeroase colecții, scrieri al căror cuprins îl constituie, pe de o parte, interpretarea midrașică a unei cărți din Biblie, iar, pe de altă parte, învățătura orală înfățișată și ea sub aceeași formă.

În timpul primului Templu (sec. X—VI î.e.a.) cohanimii și leviții îi învățau pe oamenii din popor, odată cu „legea scrisă”, și pe cea orală. Aceasta din urmă cuprindea toate tradițiile, explicațiile, motivările și obiceiurile care sînt strîns legate de respectarea Torei. Poporul nu punea la îndoială originea divină a acestor tradiții orale, după cum nu mai era necesar să i se demonstreze caracterul divin al legii scrise. După exilul babilonian însă, odată cu dispariția profetismului și cu scăderea prestigiului cohanimilor, dar mai cu seamă odată cu răspîndirea textului Torei în straturile largi ale poporului, atitudinea față de învățătura orală s-a schimbat. Poporul studia acum cu atenție și cu adîncă pietate textul Torei și prețuia deci tot mai mult cuvîntul scris care prezenta o valoare crescîndă față de tradițiile orale, devenite tot mai numeroase, dar mai puțin cunoscute tuturor.

Învățății timpului, văzînd pericolul care amenința să ducă la ruperea unității dintre cele două aspecte ale aceleiași legi divine (forma scrisă și cea orală), au subliniat legătura strînsă și inseparabilă dintre ele. Pentru a reda tradițiilor orale întreaga autoritate, învățății căutau să le deducă dintr-un verset biblic. Această interpretare a scrierilor sfînte poate avea mai multe obiective:

1. Să explice și să împacă două versete care se contrazic aparent.

2. Să lămurească noțiuni insuficient definite în Tora.

3. Să statueze asupra unor legi care — în Tora — n-au fost decît menționate, fără a fi explicate.

4. Explicații și interpretări care erau absolut necesare din cauza frecvențelor loouri dificile din Biblie, ca și a stilului adesea prea concis.

Interpretările nu se limitau la legi, ci se aplicau și istoriei, moralei, poeziei. Ele mai tirau s-au stabilit anumite reguli după care se puteau face aceste interpretări. Termenul de Midraș a fost apoi folosit într-un sens mai larg, de studiu teoretic, în opoziție cu fapta concretă: nu Midraș (studiul) e esențialul, ci fapta.

Iar Beit hamidraș dobîndi semnificația: casă de studii, seminar.

Înțelesul fundamental al cuvîntului midraș rămîne însă acela de: lărgirea sensului unui verset și deducerea unor idei și reguli dintr-un text biblic.

Încă în timpurile foarte vechi se făcuse simțită nevoia unei asemenea metode de interpretare. Devenise necesar să se scoată în evidență sensul adînc al legii, pentru a face astfel ca ea să răspundă problemelor și nevoilor care se iveau în cursul veacurilor. Rabini din epoca Talmudului, avînd ca singură călăuză în viață Biblia, se străduiau să

Pagină din Midraș Rabba tipărită în editura „Daniel Bomberg” — Veneția în anul 1545

găsească în cuvintele ei orice ar putea să corespundă exigențelor unei vieți tot mai complexe. Dar au mai intervenit și alți factori care au contribuit la căutarea înțelesului mai adînc al textului biblic. Erau acele elemente care susțineau că tradiția orală nu poate fi considerată obligatorie și care cereau respectarea literală a Torei. Această opoziție la legea orală a făcut ca învățății rabini, păzitori plini de zel ai tradiției evreiești, să depună eforturi spre a găsi în Biblie o bază solidă pentru obiceiurile și practicile tradiționale în legătură cu viața religioasă.

Epoca de glorie a Midrașului corespunde secolelor I și II e.a. După anul 200 au și existat primele cărți de Midraș. Mai tirziu, prin sec. IV și V, învățății se consacră muncii de colecționare și re-

(Continuare în p. 7)

TELEGRAMĂ

Eminenței Sale

Șef Rabin dr. MOSES ROSEN

București

Cu mulțumiri din adîncul inimii Domnului Șef Rabin pentru urările bune cu ocazia instalării mele ca președinte și pentru rugile Dv. pentru pacea și securitatea țării.

Doresc să transmit, prin Dv., binecuvîntările mele călduroase Comunității Dv. dragi, cu speranța că legăturile dintre ea și Israel vor fi puternice și înfloritoare.

CHAIM HERZOG
Președintele Statului Israel

Simbolul vulturului în iudaism

Emblemă marțială în mitologia elenă (mesager al lui Zeus și purtător al armelor sale), „gigant al furtunilor” în mitologia scandinavă, metaforă vizuală a puterii divine la sumerieni sau terestre la etrusci și romani, vulturul se încarcă în cadrul heraldicii ebraice de o serie de valențe generate de observații ornitologice, încadrîndu-se, la rîndul lor, în cercurile concentrice specifice filozofiei iudaice.

Motivul „clipei prielnice” din Ecclziast, suprapus eticului (conceptul de „mitzva” acoperind deopotrivă spiritul justiției, caritatea, dragostea pentru familie), întemeiat pe rațiune, emană de la înțelepciunii divine, apare în legenda talmudică despre capra de munte și vultur. „Cînd trebuie să nască, relatează narațiunea, capra de munte urcă în virful muntelui pentru ca puilul să cadă și să piară; și atunci vine vulturul, îl ridică pe aripile sale și îl depune iar în fața mamei lui. El vine todeauna la momentul potrivit, nici mai devreme, nici mai tirziu, căci altfel puilul ar muri”. Vulturul e văzut ca lumină din lumina Celui Unic, metaforă a iubirii universale, concept filozofic devenit unul din fundamentele gîndirii — desăfurînd ea însăși aripi de vulturi înălțate deasupra vremii — a lui Spinoza, parabolă a concepției melioriste despre lume, a celui optimism — caracter dominant al structurii psio-intelectuale iudaice, care-l determină pe unul din eroii — mult mai apropiați în timp — ai lui Arthur Miller (misitul de mobile vechi din piesa „După cădere”) să considere că și la 50 de ani viața poate fi luată de la capăt. În filozofia iudaică puterea nu e un echivalent al forței brute, al violenței, al durității și cruzimii, ci al bunătății și dreptății imanente, nu e legea celui mai slab, nu e scut al iresponsabilității, ci imperativ al datoriei.

Comportamentul patern al vulturului dezvoltă două axe, divină și pămîntească. În gîndirea iudaică. Prima vizează relația om-divinitate, a doua — relația părinte-copil. Vulturul devine termen de comparație la nivel educațional (Deuteronomium). Învățarea zborului, respectiv a condiției sine qua non a existenței, se face prin stimulare, experiment exem-

plar, supraveghere. Vulturul apare în textul biblic și ca alegorie a tactului, a delicateții, a prudenței, elemente esențiale ale armoniei la nivel familial și divin. El este un intermediar între cer și pămînt, simbol al vehiculului spiritual uman. Paragraful din „Exodus” privind gestul păsării purtînd omul spre divinitate trebuie interpretat nu ad litteram, ci în sens metaforic. Vulturul este aici un sinonim al puterii creatoare a omului, al setei sale de cunoaștere, al spiritului său cercetător, pentru care necunoscutul este un incitant prea puternic spre a nu dori să-l penetreze cu străvechiul „de ce”. abrahamic. Senzația de forță, de demnitate emanată de vultur e transpusă în filozofia iudaică într-un plan concret într-unul spiritual. Imaginea se sublimază. Zborul e al imaginației. Desăfurarea — a gîndirii. Săgeata trasată spre înălțimi prin surprinderea păsării în mișcare — a timpului viitor. (De altfel, în tradiția iudaică, vulturul cumulează, printre atributele sale, și pe cel profetic). Virtuțile magice transmise vulturului în mitologiile altor popoare antice sînt înlocuite în simbolistica iudaică cu elemente raționale. Vechii evrei procedau la analiza, sinteza și transferarea unei imagini din planul real în cel ideal într-un mod asemănător psihologilor comportamențiști ai zilelor noastre. Studiul reacțiilor exterioare ale obiectului cercetat, le rezumau, le esențializau și le potențau prin parabolă. De aici la descoperirea principalelor legi de funcționare a universului nu mai e decît un pas. Una din aceste legi e revenirea pe spirală, reînnoirea sau permanenta reînnoire. Versetul din Psalmi „Ti-a revenit tineretea ca și a vulturului” are ca fenomen de origine năpîrlirea și creșterea altui penaj, același și totuși altul, la vultur. „Revenirea tineretii” e o altă metaforă pentru rotirea ciclurilor vitale ale tuturor regnurilor: vegetal, animal, uman. Din această perspectivă se face abstracție de aspectul cronologic. Tineretea și bătrînețea sînt stări de spirit care pleacă și revin de mai multe ori în decursul unei vieți. Teoria gnotheană a „pubertăților repetate” și-ar putea avea sursa aici.

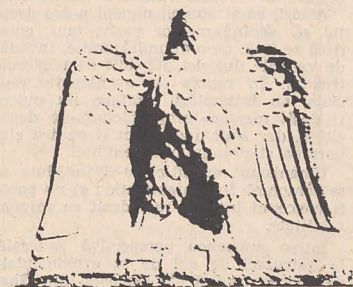
A fi puternic înseamnă, în iudaism, a fi capabil. Iar capacitatea se raportează — printre altele — la energie și viteză. Referirea la vultur ca echivalent al calităților regelui Saul și ale fiilor săi o atestă (Samuel II).

Interesant că ideea de triumf și glorie exprimată prin „înălțarea” vulturului apare în gîndirea iudaică nu ca o constatare a unui fapt prezent, ci ca o promisiune, ca o mîngiere, ca un sprijin moral, certitudine visată, nu trăită, profetie, nu realitate (Irmiahu).

De ce vulturul a devenit o emblemă a tribului lui Dan tocmai în timpul rătăcirilor prin deșert? Poate tot din aceeași nevoie de stea a Nordului, care-l va determina mai tirziu pe Irmiahu să transplanteze păsării dorința inconștient-vitală și chinului-umană (fiindcă e conștientă)

C. DVIR

(Continuare în p. 6)

Simbolul vulturului ca motiv ornamental în sinagoga din Sardis—Turcia (aproximativ 200 e.a.)

REFLECȚII, MAXIME, AFORISME

• Cine seamănă iluzii culege suferință. (Eli Ben-Gal). Cf. Dictionnaire Robert de citations du monde entier, p. 520.

• Da, sînt Evreu și cînd strămoșii prea onorabilului meu adversar erau brute sălbatiche într-o insulă necunoscută, ai mei erau preoți în Templul lui Solomon (Benjamin Disraeli (1804—1881), răspuns irlandezului O. Connel). Ibidem, p. 323.

• Elevii noștri ne formează, lucrările noastre ne construiesc. (Martin Buber, 1878—1965). Ibidem, p. 519.

• Înțelepciunea bunicului și-a trăit traul, dar noi n-am ajuns la una nouă (S. Yzhar). Ibidem, p. 523.

• Chiar dacă ai șazeizi de consilieri, sfătuieste-te singur. Cf. J. Ray: Adagia hebraica, p. 164.

• Viața e simplă pentru cei care nu caută s-o înțeleagă, fie pentru că sînt foarte naivi, fie pentru că sînt foarte inteligenți. Dar cei care nu sînt nici destul de naivi, nici destul de inteligenți nu găsesc nici un răspuns la întrebările ei (Samuel Josef Agnon, 1888—1970). În: S. I. Agnon — Contes de Jérusalem, 1959, p. 124.

• Un ideal nu e un obiect de schimb. (Mose Șaret, 1894—1965). În: M. Charet, Journal politique, 1936, p. 67.

MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE

Dirzenia cu care au luptat maranii din Peninsula Iberică pentru a-și păstra identitatea a constituit obiectul unor studii aprofundate, care au durat timp îndelungat. Astfel s-a dovedit că mai există marani în secolul al XX-lea, în Peninsula Iberică, în ciuda persecuțiilor crunte la care au fost supuși. Existența acestora confirmă încă o dată că, în decursul istoriei lor, evreii nu au cedat fără rezistență, adesea primejduindu-și viața, pentru a-și păstra identitatea ca popor și credința multimilenară.

În scrierile evreilor sefarzi se vorbește despre stabilirea evreilor în Peninsula Iberică, imediat după distrugerea Templului (70 e.a.). În Portugalia, unele edicte menționează existența evreilor pe aceste meleaguri încă din anii 300 e.a., așadar chiar înainte ca portughezii să se fi afirmat ca națiune.

În secolul al XII-lea, când Portugalia s-a constituit ca țară distinctă, existau comunități evreiești la Lisabona, Porto, Santarém și Beja. În timpul domniei regelui Afonso al III-lea, când Portugalia și-a stabilit granițele sale istorice în Peninsula Iberică și a dobândit independența totală față de Spania, comunitatea evreiască a fost recunoscută ca entitate legală. În orașele mai mari, evreii locuiau de regulă în cartiere denumite „juderia”. În regiunile unde locuiau evreii aduceau și ei o contribuție la prosperarea economiei. Existau șapte centre regionale evreiești care aveau organizație administrativă și juridică proprie. Ele aveau dreptul să-și aleagă rabinii, care erau confirmați de Coroană și plătiți de aceasta.

Aceste condiții au trezit invidie în anumite cercuri care au determinat introducerea de impozite grele asupra evreilor pentru a nu fi molestați, o taxă „de răscumpărare”, un impozit pe numărul vitelor și păsărilor tăiate ritual de șoh-tim. Evreii plăteau taxe directe mai mari decât ceilalți locuitori, ceea ce aducea trezoreriei un venit anual însemnat. Apoi evreii au fost obligați să poarte un semn galben. S-au introdus restricții privind dreptul lor de a emigra în alte țări decât în coloniile portugheze. Unii, profitând de starea de înăpoiere culturală din acea perioadă, instigau populația împotriva evreilor, acuzându-i că ei ar fi adus o molimă ucigătoare, că ei ar fi cauza unui cutremur. Au fost însă și perioade mai puțin împovărate.

În 1492, când Spania a expulzat pe evrei, aproximativ 150.000 dintre aceștia au cerut permisiunea de a se stabili în Portugalia. Regele Juan al II-lea (1481—1495) a dat un răspuns afirmativ, deoarece se gîndea că prin impozitele ce urmau să le plătească noii veniți va îmbunătăți situația trezoreriei sale. Familiile mai înstărite au fost impuse la

100 cruzeiros pentru dreptul de a rămâne definitiv în Portugalia. Numărul acestora era infim: un grup de 30 de familii. Ele au primit permisiunea să se stabilească în orașul Porto. Marea majoritate trebuia să plătească opt cruzeiros de persoană pentru dreptul de a rămâne pînă la cel mult opt luni în Portugalia. Au fost nevoiți să accepte impozitul în speranța că vor putea între timp să emigreze. Dar această dorință s-a lovit de o piedică de neînălțat: costul foarte scump al permisiunii de a părăsi Portugalia spre țări dorite de ei și costul scump al transportului. Regele Juan al II-lea i-a declarat sclavii săi și mulți tineri au fost separați de părinți. 700 dintre aceștia au fost trimiși în insula Sfîntul Toma, pe de coasta Africii, pentru a popula acest teritoriu sălbatic, devenit colonie portugheză.

torturi, au acceptat, formal, trecerea la catolicism, dar au rămas fideli credinței și prescripțiilor iudaice, pe care le respectau în cel mai strict secret. Astfel s-a format grupul „maranilor”.

Pentru reușita acțiunii sale, regele Emanuel, care avea îndoieli privind sinceritatea trecerii evreilor la creștinism, s-a adresat Papei Clement al III-lea, cerîndu-i introducerea Inchiziției în Portugalia. La 20 septembrie 1540 a avut loc prima ardere pe rug a unui evreu „eretic”. Portughezii care nu puteau dovedi că au „sînge pur” erau torturați.

Unica posibilitate de a scăpa de Inchiziție era plecarea din Portugalia și revenirea la iudaism. Astfel, înfruntînd mari riscuri, au început plecările în țări unde aveau asigurată viața și respectarea religiei. Unii au plecat la Amsterdam, alții în Orientul otoman sau în Lumea

aprinde vineri seara o singură luminare, pe care o țin ascunsă vederii unor străini. Morții sînt îngropați în cimitire, alături de creștini, dar maranii nu pun pietre funerare.

Dintre sărbătorii respectă Pesah-ul. Tin postul Esterei și cel de Iom-Kipur.

Evreii din aceste sate au fost descoperiți de un inginer evreu, datorită unei întîmplări. Inginerul de mine Samuel Schwartz a observat că un lucrător dintr-o fabrică are figură de evreu. Abia după un an, muncitorul a recunoscut că este într-adevăr evreu. Astfel inginerul Schwartz a putut să-i viziteze pe marani în satele lor, dar era înțîmpinat cu multă neîncredere. Numai cînd a spus o rugăciune în limba ebraică și a pronunțat cuvîntul „Adonai”, unicul cuvînt evreiesc pe care-l mai cunoșteau și pronunțau corect maranii, ei au devenit mai încrezători. Inginerul Schwartz a continuat mulți ani cercetările sale cu privire la marani.

În diferite țări europene s-au înființat comitete pentru ajutorarea maranilor. În timpul regimului Salazar această acțiune a fost întreruptă. După 40 de ani de cercetări au fost descoperite aproape 10.000 de marani și numeroase vestigii ale unor așezări ale lor. Recensămîntul din 1970, din Portugalia, indică cifra de 1.000 evrei existenți în această țară, în afară de marani.

Maranii din Portugalia au dat iudaismului și omenii iluștri, de faimă mondială. Erau marani emigrați în Olanda, unde au revenit la iudaism:

Baruch Spinoza. Părinții săi au venit din Spania în Portugalia, de unde au emigrat apoi în Olanda. (S-a născut în 1632 la Amsterdam și a decedat la 21 februarie 1677 la Haga). El a studiat Biblia, Talmudul și Cabbala. După terminarea acestor studii a continuat cu latina, matematicile și științele naturale. A scris o serie de lucrări filozofice precum: „Etica”, „Tratatul teologico-politic” ș.a.

Manasseh ben Israel (născut la Lisabona în 1604, decedat la Middleburg, Olanda, 1657). A făcut studii rabinice la Amsterdam și a devenit rabinul sinagogii Neveh Shalom (1622—39). A scris cărți cu caracter teologic și istoric, citite de evrei și neevrei. Considerînd că întoarcerea evreilor în Israel va putea avea loc după ce aceștia se vor afla din nou în toate țările răsăndirii, el și-a dedicat viața și opera problemei reînnoirii evreilor în Anglia, de unde fuseseră izgoniți în 1290. Prin activitatea sa el a atras atenția lui Oliver Cromwell, care i-a dat permisiunea să viziteze Anglia, unde, de altfel, el menținea legături cu comunitatea maranilor. În urma activității lui Manasseh ben Israel, marele Cromwell a dat aprobarea tacită ca evreii să se poată restabili în Anglia.

Maranii au dat omenirii și alte mari personalități în viața culturală, economică și politică a țărilor în care au trăit. Au fost expuși sute de ani persecuțiilor celor mai aspre, au plătit taxe de răscumpărare, au fost torturați, dar au supraviețuit pentru că au avut o credință fermă, care în învățătura iudaică, izvor de încurajare și de orientare în cele mai grele condiții de existență.

I. BLUM

Maranii din Portugalia *

Un grup de marani din nordul Portugaliei (sec. XX)

La 4 decembrie 1496, noul rege Emanuel a ordonat să plece din țară maurii și evreii. Primii pentru motivul că în țările islamice erau persecutați creștinii, iar evreii pentru că „erau evrei”. Plecarea maurilor nu i-a cauzat regelui neplăceri, dar plecarea evreilor ar fi dus la slăbirea economiei, așa că a revenit asupra hotărîrii sale și le-a permis acestora rămînerea în țară, cu condiția de a deveni creștini. Evreii nu au acceptat trecerea la creștinism. Au fost supuși torturilor. S-a trecut la alte măsuri diabolice. Copiii minori au fost botezați și reținuți pentru a împiedica pe părinți să fugă. Incitarea populației împotriva evreilor nu a încetat nici în această perioadă. În timpul unei răzmerițe la Lisabona au fost masacrați și 2.000 de „noi creștini”. Unii evrei, pentru a scăpa de

Nouă. Emigrările au continuat pînă la sfîrșitul perioadei Inchiziției. Ultima ardere pe rug a avut loc în 1791. În Portugalia, Inchiziția a fost abolită oficial abia la 31 martie 1821. În decurs de peste 250 de ani au fost implicate în procese mai mult de 40.000 de persoane, dintre care 30.000 au fost condamnate la moarte. Majoritatea a fost acuzată de iudaizare.

Teroarea împotriva maranilor era fără limită. Și totuși, datinile evreiești erau menținute de marani. Ei nu puteau să păstreze cărțile de rugăciune, dar învățătura sfințită și rugăciunile erau transmise oral din generație în generație.

În prezent centrul maranilor este orașul Porto, din nordul Portugaliei. Ca înfățișare, maranii se aseamănă cu sefarzii și cu evreii polonezi. Au sinagogi, dar minian se face numai la marile sărbători, cînd vin și oaspeții din alte părți. Există marani care s-au stabilit în sate de munte, unde sînt izolați de restul lumii. În casele acestora, pe pereți se află tablouri religioase iudaice, mai ales ale lui Moșe și ale Esterei. Obişnuiesc să

Un evreu indian

„De fapt sînt numai pe un sfert indian. Tatăl meu a fost pe jumătate. Într-o vreme familia locuiește într-un sat din California”.

Rabi Israel Oran este un hasid fervent al lui Liubavicer Rebe. El provine din indienii pie-roșii, rudele sale fiind de religie protestantă.

Biografia lui Rebe Israel poate servi drept scenariu pentru un film. S-a născut în urmă cu 30 de ani, într-un satuc din California. Numele său a fost James Ray. Tatăl lui a fost tăietor de lemne. La vîrsta de 9 ani a văzut la televiziune imaginea din Israel, Micul James, căruia îi plăcea să răsfoiască Biblia, a descoperit că există o țară a evreilor. După ani de studiere a Bibliei, James a hotărît că locul său este în țara profetilor, printre evrei.

După ce a terminat școala și și-a îndeplinit stagiul militar, a început să frecventeze o sinagogă și să participe la viața comunitară evreiască. Numai după ce s-a convins de sinceritatea și de cunoștințele lui James, rabinul sinagogii a încuviințat trecerea lui la iudaism.

James a ajuns în Israel în urmă cu zece ani, după războiul de Iom Kipur. A plecat în kibbutz „Maagan Mikael”, unde a muncit și a învățat, totodată, limba ebraică. Năzuindu-se o zi mai puternică apropiere de iudaismul tradițional, James a hotărît să plece la Ierusa-

lim. Acolo a cunoscut un vechi „habadnic” (hasid adept al lui Liubavicer Rebe), cu care s-a împrietenit și i-a împărtășit convingerile. El a adoptat numele de Israel Oran.

În felul acesta, James Ray, fostul indian din America, a devenit rabi Israel Oran, trăind ca un evreu adevărat și îndeplinind toate preceptele Torei.

S-a căsătorit cu o evreică originară din Libia, care se numește Mazal (Noroc). Liubavicer Rebe le-a trimis binecuvîntarea de nuntă. În prezent au trei copii. Sofia este învățătoare la o școală din Ierusalim.

În modestă sa locuință se găsește o bogată literatură iudaică. El corespundează cu Liubavicer Rebe și este în contact direct cu diferiți învățați în ale Torei din Ierusalim.

În urmă cu un an, Israel Oran cu soția sa au plecat la New York spre a-l vizita pe Liubavicer Rebe.

Cînd se vorbește despre Israel Oran se omite uneori faptul că acest evreu mîndru de identitatea sa nu s-a născut în vreun oraș din Polonia sau Lituania, ci undeva între pie-roșii. În afară de ebraică, el dorește să învețe limba idiş, pentru a se putea înțelege și prin acest mijloc de comunicare cu frații săi evrei de pretutindeni. Iar cînd rabi Israel își propune ceva, toți sînt convinși că-și va duce proiectul la bun sfîrșit.

Muzică contemporană pe teme evreiești

În 1966, două personalități culturale din Israel, Recha Freier (acum în vîrstă de 90 de ani) și compozitorul Roman Haubenstock-Ramati, au înființat instituția purtînd denumirea „Testimonium” („Mărturie”). „Mărturia” urma să fie depusă de compozitori, dirijori, muzicieni, cîntăreți, actori. Despre ce? Despre evenimente, personalități, opere, care au marcat istoria celor două mii de ani a Diasporei evreiești.

În 1967, a avut loc la Ierusalim primul concert. Au urmat apoi altele în 1971, '74, '76, '79, pentru care s-au pregătit artiști, evrei și neevrei, din multe țări.

În ianuarie-februarie 1983, la cel de al 6-lea „Testimonium” a fost prezentată opera într-un act și 16 scene, intitulată „Süsskind din Trimberg”, a compozitorului Mark Kopytman. Această operă constituie o mărturie că și evreii au avut trubadurii lor în Evul Mediu. Süsskind

a trăit în cea de-a doua jumătate a secolului al XIII-lea și rădăcea de la un castel la altul cîntînd în limba germană. A murit, așa cum a trăit, în singurătate.

Viața lui a constituit subiectul unui roman pentru Friedrich Torberg, iar după acest roman, Recha Freier a scris un libret, care i-a servit compozitorului Mark Kopytman pentru opera susamintită.

Opera a fost prezentată la Jerusalem Theater, Rolul titular a fost încredințat lui Uwe Scholz, un tînăr cîntăreț din R.F.G., dirijor fiind Thomas Baldner din S.U.A. (născut în 1928, la Berlin). Muzica a fost interpretată de Filarmonica din Ierusalim. Au mai colaborat corul de cameră „Circle” din Anglia și dansatorii israelieni din ansamblul „Jerusalem Dance Workshop”.

Asemenea „mărturii” sînt nu numai convingătoare; ele stimulează, ele nu pot fi uitate.

„Ura bezmetică a naziștilor — indiferența marilor puteri occidentale. Binomul fatidic, care a făcut posibilă, în anii antebelici, pregătirea Holocaustului, iar în perioada războiului săvârșirea lui. Indiferența nu s-a adăugat, pur și simplu, urii, ci i-a servit drept teren de cultură, a potențat-o, ridicând-o la puteri inimaginabile. În numărul trecut al revistei am evocat, pe ansamblu, această nepăsare, această pasivitate, această inerție, acest refuz de a reacționa în fața genocidului, cu atita aroganță siguranță de sine anunțat de hitlerişti. Vom încerca acum să ilustrăm această complicitate a indiferenței cu câteva exemple. Vom începe cu cea mai amplă, cea mai organizată tentativă de a se veni în ajutorul victimelor. O tentativă care s-a soldat cu un eșec: conferința de la Evian-les-Bains.

„Martie 1938. Cel de-al treilea Reich anexează Austria. Guvernele Franței și Angliei se mulțumesc să protesteze moale, cu jumătate de glas, împotriva acestei noi și brutale încălcări a Tratatului de la Versailles. Alți 200.000 de evrei, printre care numeroși refugiați din Germania, ajung, de pe o zi pe alta, în robia zăvoaștilor. Naziștii îi tratează cu o brutalitate care o depășește prin și pe cea rezervată coreligionarilor lor din cuprinsul Reich-ului. Țările vecine cu Austria, devenită acum provincia Ostmark, se grăbesc să-și zăvorască granițele.

Iată împrejurările, acestui posomorit început de primăvară, care-l determină pe președintele Roosevelt să se adreseze unui număr de 32 de guverne din Europa, America de Nord, America Centrală și America de Sud. Tutorul le trimite o invitație, prin care le solicită să-și delege reprezentanți la o conferință care va avea loc, în plin sezon estival, într-una dintre cele mai frumoase localități balneoclimaterice din Franța, Evian-les-Bains, pe malul Lacului Geneva, la doi pași de frontiera elvețiană.

Tema conferinței: problema refugiaților. Dar, în martie 1938, cine spune refugiați spune evrei în primul rând. Desigur, teroarea nazistă se abate asupra adversarilor politici — comuniști, socialiști, democrați, sindicalisti... Dar, la acea dată, singura categorie masivă de populație la care coloratura politică nu are nici o importanță și pe care persecuția o lovește în totalitatea ei este cea evreiască. Din rindurile sale se recrutează imensa majoritate a celor ce-și caută, în alte țări, scăparea de la pieirea promisă în „Mein Kampf“. Așadar, trimitătorul invitațiilor, cind spune refugiați, se gîndește, în primul rînd, la evrei. Tot la

evrei se gîndesc, în primul rînd, și cei poștiți la conferință.

Cu atît mai ciudate apar precizările și rezervele pe care se simte dator să le aducă textul invitației. Astfel, administrația Statelor Unite comunică celor chemați la Evian că nu își propune să modifice, nici cu o iotă, extrem de severele sale legi de imigrație, în vigoare pe atunci. Nici măcar în cazul Germaniei și al Austriei, unde problemele au devenit atît de pregnante, nu se prevede vreo sporire, fie ea și simbolică, a faimoaselor „cote“ stabilite în 1921, cînd situația era, evident, cu totul alta. Numărul de imigranți evrei și neevrei din aceste două țări va rămîne la fel de mic, chiar dacă acolo se pune, îndeosebi pentru evrei, o chestiune de viață și de moarte. Mai ales de moarte.

Holocaustul și complicității lui. Complicele nr. 1: indiferența

Conferința de la Evian (I)

Statele Unite anunță deci, de la bun început, că nu sînt dispuse să primească nici un bărbat, nici o femeie, nici un copil peste limitele vechi, foarte coborîte, care au fost prevăzute pentru o epocă normală, nu pentru una în care a și început să se contureze sinistra siluetă, la Holocaustului. Mai mult decît atît, cei 34 de consuli și viceconsuli americani care funcționează în marile orașe ale celui de-al treilea Reich au mare grijă, de la 1933 încolo, ca nici măcar cifrele stabilite de „cota“ pentru Germania să nu fie atinse. Mai ales cînd solicitanții sînt evrei.

„Consulii S.U.A. din Germania sînt cei mai vinovați de lungirea absurdă a termenului de așteptare pentru căpătarea vizelor, scrie profesorul Henry R. Huttenbach, de la catedra de istorie a Universității din New York. Spre deosebire de cei doi ambasadori americani la Berlin, William E. Dodd și Hugh R. Wilson, care s-au succedat în această perioadă și care au arătat multă mai multă compasiune (ce-i drept, fără rezultate practice), consulii au dovedit o revoltătoare lipsă de omenie. Procedurile au devenit din ce în ce mai complicate și mai riguroase, într-o vreme cînd fiecare săptămînă, ba

chiar fiecare zi de întîrziere putea fi (și a fost adesea) fatală“.

Dar să ne întoarcem la textul invitației, ale cărui bizarerii nu se limitează la inoportuna reafirmare a poziției americane. În continuare, acest text se grăbește să-și asigure pe adresanți că nici țărilor lor nu li se va cere să-și modifice propriile reglementări în materie de imigrație. Or, reglementările respective sînt foarte stricte pretutindeni și nici unul dintre statele invitate la Evian nu a anunțat vreodată că își deschide porțile — sau măcar să le crapă —, pentru a-și primi pe refugiații de urgență nazistă. Așa cum subliniază un alt profesor american, Henry Feingold, de la Seminarul teologic evreiesc din New York: „În loc să fie un început de rezolvare, invitația lui Roosevelt dădea naștere unei probleme

aprioric foarte grave. Și pînă atunci fusese limpede de unde urmau să se refugieze evreii amenințați de naziști cu desființarea fizică, în masă. După lectura invitației, nimeni nu mai putea anticipa sau măcar presupune unde se vor refugia ei“.

Să purcedem mai departe. Cele 32 de state acceptă invitația și, în iulie 1938, își trimit reprezentanții, care se instalează în luxosele încăperi ale hotelului Royal. Participă următoarele delegații: Argentina (2 membri), Australia (3), Belgia (2), Bolivia (2), Brazilia (1), Canada (1), Chile (1), Columbia (3), Costa Rica (1), Cuba (1), Danemarca (2), Republica Dominicană (2), Ecuador (1), Elveția (2), Franța (1), Guatemala (1), Haiti (1), Honduras (1), Irlanda (3), Mexic (2), Nicaragua (1), Norvegia (3), Noua Zeelandă (1), Olanda (3), Panama (1), Paraguay (1), Peru (1), Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (2), Statele Unite (6), Suedia (2), Uruguay (1) și Venezuela (1).

O simplă și superficială parcurgere a listei de mai sus este de natură să dea loc unor întrebări destul de mirate. Ca, de exemplu: de ce o țară întinsă și slab populată așa cum este Canada a trimis un singur delegat, ca și Haiti, Nicaragua

sau Panama? De ce numărul reprezentanților britanici este egal cu cel al delegațiilor boliviene și inferior celui al reprezentanților Norvegiei, Columbiei, Olandei? De ce Franța, vecină cu Germania și aflată direct sub amenințarea nazismului, nu a găsit cu cale să-și mîdă decît tot un singur delegat, Costa Rica?

Greu de găsit, pentru aceste întrebări răspuns care să nu se lenească capitolul indiferenței, al unei atitudini vocale fie de glaucomul incomprenderii, de ochelarii negri ai intereselor de moment sau al prejudecăților ancestralului schimb, trebuie să menționăm că la componența unora dintre delegații (într-una din delegații oficiale) ai guvernelor respective, un număr oarecare de tîrzi, experți și consilieri. Franța, de pildă, are șase astfel de „auxiliari“, ca să zicăm.

Da, numai că nici una, absolut nici una dintre delegațiile prezente la Evian, are în fruntea sa un membru al guvernului dintr-o țară care să fie în relații de bună înțelegere cu guvernul francez. Cel mai mare parte din ei sînt acreditați în Franța sau Elveția. Ce înseamnă acest lucru? Înseamnă că, cu două sau trei excepții, guvernele participante nu au socotit necesar să cheltuiască bani pentru trimiteria unor reprezentanți speciali, cîi multumită cu cel sau cu cei pe care au, ca să spunem așa, la îndemînă, imediată apropiere a locului unde se reuneau.

La lucrările conferinței vor asista, uneori, vor interveni delegați ai unor organizații de organizații internaționale evreiești, printre care: Congresul Mondial Evreiesc, Organizația mondială „Agudas Israel“, Comitetul american „Joint“, Noua organizație sionistă, Comitetul de ajutorare a evreilor germanici, Agenția evreiască pentru Palestina, Asociația israelită universală, Comitetul pentru apărarea drepturilor israelitilor în Europa centrală și de răsărit etc. Asemenea, vor asista și reprezentanți ai altor organizații progresiste naționale internaționale, ca înalta comisie pentru refugiații din Germania, Serviciul de verstar internațional, Uniunea britanică pentru Societatea Națiunilor etc.

Conferința se deschide la 6 iulie 1938. Dar despre lucrările ei, într-un număr viitor.

N. MINDI

HELM — DE LA LEGENDĂ LA REALITATE

Orașul Helm are o poziție specială în folclorul și în umorul evreiesc. Despre comunitatea din Helm circulă numeroase povestiri, locuitorii ei fiind asociați ideii de incurabilă naivitate. Consiliul comunității este descris, conform tradiției, zînd „șapte zile și șapte nopți“ ca să rezolve problemele aduse înaintea lui. Prin urmare, „Helm“ a devenit o poreclă pentru o adunare de naivi și „helmer“ (persoană din Helm) — pentru un singur. Problemele care se ridică și soluțiile care se propun sînt deopotrivă comice și nerealiste, complicită, în general, întrebările de „înțelepciune“ practică și teoretică în care cei din Helm „excelează“ invariabil. Povestirile și versiunile lor sînt similare celor relatînd despre „proști“ în orașe de „înțelepți“,

în alte medii culturale, narate de Abdera în Grecia și Gotham în Anglia, de pildă. Povestirile din Helm descriu o comunitate derutată de micile-mari evenimente ale tîrgului și constant confruntată cu incurcătura de a aplica „teoria“ în practică. Frunzașilor Helmului li s-a dat porecla de „Helmer hahumim“ („înțelepții din Helm“), iar despre un locuitor al Helmului se vorbește ca despre un „Helmer huhâm“.

Dar Helmul nu e numai legendă. Comunitatea evreiască din Helm, oraș situat la sud-est de Lublin, este considerată cea mai veche din Polonia, datînd, aproximativ, din secolul al XII-lea, deși prima atestare documentară a existenței ei este o piatră de mormînt din 1442. Vechea sinagogă din Helm a fost clădită în stilul

caracteristic primelor sinagogi din Polonia. Evreii din Helm sînt menționați ca fermieri, plătind un impozit regelui (pe la sfîrșitul secolului al XV-lea). Rabi Iehuda Aaron din Helm, numit stringător de dări, în 1520, a fost, se pare, și rabin al comunității (în documente e menționat prin titlul de „Doctor Legis Moisaicæ“). În 1522, el a condus comunitățile evreiești din districtele: Lublin, Helm și Belz. Fiul lui a fost cabalistul Elijah Ba'al Shem din Helm (mort în 1583), nume asociat unor povestiri locale despre un Golem. Există, de asemenea, informații din această perioadă despre o ieșiva funcționînd în Helm; conducătorii ei, Simeon Auerbach și Solomon Zalman, sînt menționați de David Gans în al său „Temah David“ (1592/93). În 1550 comunitatea nu

măra 371 de persoane, locuind în 41 de case. Registrele de impozite din 1564 indică faptul că evreii susțineau cea mai mare parte a taxelor impuse orașului. Între 1580—1582 au avut loc la Helm manifestări antievreiești violente.

Samuel Eliezer ben Iehuda Edels (Maharha) a fost rabin al comunității din Helm între anii 1606 și 1615. În timpul masacrelor lui Hmelnitki din 1648, 400 de evrei au fost uciși la Helm, incluzînd în această cifră și refugiații din împrejurimi. Puținii supraviețuitori au fost persecutați de populația locală și de cler, care au încercat să-i depozedeze pe evrei

(Continuare în p. 7)

DECESE

În cimitirele Comunității evreilor din București, în perioada 9. V — 22. V. 1983 au fost înmormîntați următorii:

Kiczales Antoneta (86 de ani), str. Nic. Velescu 6; Diamantstein Hany (86), Segal Herscu (82), Casian Rodica (80), Căminul „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen“; Gropper Jean (55), Calea Moșilor 127; Hască Maria (87), str. Speranței 21; Rotariu Lidia (72), str. Emil Racoviță 21; Gold Aurian Sideriu (59), șos. Căteu 42; Schachman Clement (69), str. G. Coșbuc 31; Harapu Sandu (71), B-dul N. Bălcescu 18; Grimbberg Iosif (82), Cămin „Martin Băluș“; Hadelman Avram (69), Calea Dorobanți 36—40; Nacht Meileh Elie (92), Alea Compozitorilor 4; Ionescu Henti Ghita (69), șos. Colentina 69; Lidid Gherș (82), str. Gr. C. Moisil.

Familia profund îndurerată anunță moartea fulgerătoare a celui ce a fost scumpul nostru soț, tată, ginere, cuscru și cumnat

BARUCH WEINSTEIN

Înmormîntarea a avut loc la 1 mai 1983 în Rădăuși.

COMUNITATEA EVREILOR /M/ din Tg-Mures, cu adincă tristare, anunță încetarea din viață, după o lungă și grea suferință, a fostului său cantor (hazan) de peste trei decenii

KAROLY ZOLTAN

în vîrstă de 80 de ani. Înmormîntarea la care a participat un mare număr de enoriași a avut loc în ziua de 5 mai 1983. Comunitatea a suferit o grea pierdere. Obștea îi va păstra amintirea.

Roza Lupu — soție, Ilie și Tania Lupu, Rodica și Ghiță Chisinevski — copii anunță cu durere încetarea din viață a iubitului lor

NATHAN Z. LUPU

Bernel — fiu, Dorotea — fiică, Martin — ginere, anunță cu profund regret decedul avocatului

IANCONESCU JAK

Focșani

În ziua de 30 aprilie 1983. Înhumarea a avut loc la cimitirul Spaniol.

Cu durere și regret anunțăm că la 31 mai (19 Iar) s-au împlinit 3 ani de la decedul dragului nostru

BERNARD (BUBI) GALANTAR

Bacău

Paula — soția și familia nu te vor uita.

Cerna — mamă, Toni — soție, David — fiu anunță cu nemărginită durere că se împlinesc un an pe 8 Tamuz (19 iunie) de la decedul fulgerător al dragului nostru

ing. MALAMUT MOISE

Suceava — originar din Iași Nu-i vom uita niciodată. Fie-i memoria binecuvîntată!

Revelina — soție și întreaga familie anunță cu aceeași durere că la 19 iunie se împlinesc 6 luni de la dispariția fulgerătoare a iubitului nostru

MOISE WITTING

Botoșani

Te vom plînge mereu.

Dr. Sebastian Pineles și întreaga familie anunță cu aceeași durere că la 5 Sivan a trecut un an de cînd neprăpădita lor

LUIZA PINELES

a încetat din viață. Fie-i memoria binecuvîntată!

LUDOVIC FELDMAN — NONAGENAR

Violonistul și compozitorul Ludovic Feldman, maestrul emerit al artei și laureat al Premiului de Stat, împlinește, la 7 iunie a.c., vîrsta patriarhilor: 90 de ani.

A început studiul vioarei la vîrsta de 6 ani, iar la 11 ani a cîntat, pentru prima oară, pe scenă, la un concert public, reprimind furtunoase aplauze.

După succese deosebite obținute ca prim-violonist, în cadrul Operei Române și al Filarmonicii din București, maestrul Ludovic Feldman este îndepărtat din aceste instituții, spre regretul colegilor săi, ca urmare a aplicării legilor rasiale, atunci cînd România a intrat în sfera de influență a Germaniei naziste.

Ludovic Feldman activează, în această perioadă, în Orchestra simfonică evrească și ca profesor de vioară la Școala de arte pentru evrei (Conservator).

La vîrsta de 48 de ani, consacratul violonist Ludovic Feldman începe să ia lecții de compoziție, devenind un remarcabil compozitor.

Ne-am adresat maestrului, rugîndu-l să ne explice ce l-a determinat să devină compozitor la o vîrstă la care unii își încheie activitatea.

Cu amabilitatea care-l caracterizează, Ludovic Feldman a binevoit să ne răspundă:

— Da, aceasta a fost în 1941, în timpul pogromului legionarilor.

În ziua de 21 ianuarie 1941, eram în vizită la un foarte bun prieten de-al meu, George Focșăneanu, împreună cu soția mea.

La un moment dat, casa a fost înconjurată de legionari, care ocupaseră în apropiere o circumscripție de poliție.

Am petrecut o noapte îngrozitoare, legionarii amenințîndu-ne că ne execută. George Focșăneanu și cei doi copii ai săi reușiseră să fugă din casă. Am rămas cu soția și cu doamna Focșăneanu. În acest timp, cîteva legionari pătrunseră în casă, devastînd-o și furînd o serie de lucruri. De cîteva ori m-au amenințat cu împușcarea... Am recurs la un truc. Am uns-o pe dna Focșăneanu cu pudră albă pe față, ca să pară grav bolnavă, și, ducînd-o de braț, am spus legionarilor:

— Doamna aceasta este pe moarte. Permiteți-mi ca eu și cu soția s-o ducem la un medic în apropiere și apoi ne vom întoarce.

Cotind strada, ne-am urcat în primul taxi și ne-am dus acasă la mine...

Eram în prada unei depresii cumpulite și voiam să mă sinucid. Singura salvare o vedeam în studiul compoziției. L-am vizitat pe marele compozitor și pedagog Mihail Jora, care m-a primit cu multă bunăvoință și prietenie. L-am povestit cele întîmplate, rugîndu-l ca, pen-

tru a-mi salva viața, să mă primească elev particular la compoziție.

Jora a fost foarte emoționat de cele spuse de mine (mă cunoștea ca violonist concertist, de pe cînd fusese director la Radio, și ca dirijor).

— Cîți ani ai acum, amice?, mă întrebă maestrul.

— Aproape 50 de ani, am răspuns eu.

— Așa ceva n-am mai auzit. Nu sînt deloc optimist pentru începerea studiului de compoziție la așa vîrstă, dar dacă spui că numai asta te poate ține în viață, atunci sînt la dispoziția dumitale și să începem cît mai curînd.

Maestrul Jora nu a fost numai un foarte mare compozitor și pedagog, ci, totodată, un om excepțional, un om de caracter, de atitudine și de mare curaj. Insuși faptul de a mă fi primit ca elev particular era un gest destul de periculos pentru el, deoarece risca să-și piardă locul de director al Conservatorului.

Am lucrat cu disperare, zilnic, de dimineață pînă noaptea tîrziu, reușind să termin studiul armoniei și contrapunctului în trei luni și jumătate. După aceea am început studiul formelor muzicale și, în scurt timp, am compus o „sonată” în stil mai larg.

Prezentarea sonatei a avut loc în holul casei în care locuiesc acum. Interpretul la pian al sonatei a fost Radu Negreanu — excelent pianist —, iar la vioară Ernest Wallfisch, care a început cu mine studiul vioarei, devenind, mai tîrziu, violonist cu renume.

Mai posed partitura în creion, cu iscăliturile, pe copertă, ale tuturor celor care au fost de față: Jora, Andricu etc.

Maestrul Jora s-a sculat de pe scaun și mi s-a adresat:

— Dragă amice Ludovic, nu înțeleg cum ai ajuns să scrii această sonată după numai patru luni de studiu cu mine al dificilei arte componistice. Mare, foarte mare enigmă. Nu există decît o singură explicație: ai mai fost compozitor într-o viață trecută.

S-a dezlăsat o furtună de aplauze. A fost primul meu mare succes de compozitor.

Cu toate că ați început tîrziu activitatea componistică, ați compensat aceasta printr-o prodigioasă activitate depusă în peste 40 de ani. Ați realizat, pînă în prezent, lucrări de muzică simfonică, de muzică de cameră, de muzică corală, piese și studii didactice. După primul mare succes au urmat altele. Despre care din acestea ați vrea să ne vorbiți?

— În 1946, cînd Yehudi Menuhin venea la București pentru a-și da concursul la un concert dirijat de George Enescu, maestrul său, m-a întrebat:

— Mi s-a spus un lucru cu totul neo-

bișnuit, și anume, că ai devenit compozitor la o vîrstă înaintată. Nu prea cunoșc un astfel de caz. Pot să ascult și eu o compoziție de-a dumitale?

Tocmai atunci a intrat George Enescu în salon (eram acasă la marele maestru) și ne întrebă:

— Ce trîncăniți acolo, amicilor?

I-am comunicat dorința lui Yehudi Menuhin. De comun acord alesesem Sonata pentru trei instrumente de suflat: flaut, oboi și clarinet. Compoziția a fost executată în sala „Patria”. Înainte de a începe executarea sonatei, l-am întrebat pe marele Enescu dacă să fie cîntată și prima parte a compoziției mele, care fusese contestată ca avangardistă.

— Vreau să ascult toată lucrarea, răspunde Enescu.

După audiență, maestrul îmi spuse:

— Să nu schimbi nici o notă, ai înțeles?

La sfîrșit, Menuhin veni repede spre mine și îmi declară:

— Domnule Feldman, piesa dumitale întrece toate așteptările mele. Te felicit mult, mult de tot.

Cu această ocazie, cei doi geniali muzicieni mi-au dat cîte o scrisoare de recomandare, pe care le păstrez cu sfințenie.

Fiind „om de casă” al marelui George Enescu, participînd la producțiile muzicale care aveau loc în locuința sa, nu-mi iert faptul de a nu-mi fi notat manifestările și improvizațiile muzicale ale maestrului.

Aș aminti numai formidabila memorie muzicală a lui George Enescu.

Un succes din cele mai frumoase din viața mea, de care aș aminti în treacăt, e cel de-acum zece ani (11 ianuarie 1973), cînd a avut loc, la Paris, prima audiență a „Simfoniei concertante”.

Cît despre compoziția „În memoria Annei Frank”, iată ce-mi scrie „Anne Frank Stichting” din Amsterdam:

„Compoziția este de o calitate sublimă... Noi considerăm lucrarea dv. neegalată printre numeroasele expresii artistice inspirate din jurnal...”

Mulțumindu-i pentru amabilitatea manifestată de maestru, îi urăm: AD MEA VEESRIM, LUDOVIC FELDMAN!

I. ABRAMOVICI

* Ne permitem să spicuiem:

George Enescu: „...Ludovic Feldman este într-adevăr dotat pentru compoziție. Cînd eu spun că e într-adevăr dotat, aceasta înseamnă mult...”

AU DEVENIT BAR MITZVA

Iosif Doru — Iași

Fredy Daniel Gottlieb — Constanța

MAZAL TOVI!

Noi informații în legătură cu istoria evreilor din România

Este de prisos a sublinia în aceste rînduri sumare perseverența și acribia științifică a colectivului de cercetători autori ai colecției de izvoare istorice, azi binecunoscută: **Călători străini despre țările române**. Cel de-al optulea volum, însumînd aproape 700 de pagini tipărite, cu informații consistente pentru perioada anilor 1689—1716, a apărut recent în librării, constituind un eveniment editorial de primă importanță, după recenta editare a **Operele economice** ale lui Nicolae Iorga, Editat sub egida Editurii științifice și enciclopedice, volumul de față, ca și precedentele din seria colecției, este îngrijit de Maria Holban (redactor responsabil), M. M. Alexandrescu, Dersca Bulgaru și Paul Cernovodanu.

Așa cum subliniază Maria Holban în paginile introductive, volumul de față reprezintă în fapt o continuare firească a celui de-al șaptelea, separarea materialelor tipărite fiind impusă doar de bogăția izvoarelor istorice pentru această perioadă tîrzie a evului mediu românesc. Ca atare și informațiile istorice referitoare la evrei în țările române constituie un plus de cunoștințe puse la dispoziția cercetătorilor problemei, continuînd mai vechile, dar nu lipsite de importanță, contribuții în domeniu, aparținînd lui Scarlat Callimachi — S. Cris-Cristian („Călători și scriitori străini despre evrei din Principatele române”, Iași, 1935). De altfel, pregătirea primului volum de izvoare ale istoriei populației evreiești din țările române (pînă la 1700) a beneficiat din plin de sursele incluse în volumele colecției amintite, din ale cărei volume precedente merită a fi relevate cîteva știri de primă importanță.

Așa este cazul interesantelor știri furnizate de Conrad Iacob Hildebrandt, care a însoțit solul suedez Sternbach în misiunile sale diplomatice din Transilvania și de la răsărit de Moldova, înregistrînd la mijlocul secolului al XVII-lea activitatea intensă de ordin economic, dar și spiritual, a evreilor din Alba Iulia, ca și prezența statornică a acelorași în tirgurile moldovenești ale vremii. La fel de importante sînt notațiile patriarhului Paul de Alep, însoțit, în călătoria sa prin Țara Românească, de reprezentantul domnului român, cel de-al doilea portar, Tănase, un fost negustor evreu, botezat și împămintent în vremea lui Matei Basarab. Relevantă pentru implicațiile acestui ultim episod este existența unui document păstrat la Arhivele Statului din București, din iunie 1646, care atestă personalaj amintit, în calitate de proprietar al unei moșii din Teleorman. (Documentul înedit era cunoscut pînă în prezent grație unui rezumat publicat în „Indicele cronologic nr. 1. Arhiva Mitropoliei Țării Românești (1365—1890)”, vol. I, București, 1961. O mențiune a lui Tănase, pe baza documentului amintit, o dau Iolanda Micu și Radu Lungu, într-un recent articol din „Revista de istorie”, 12/1982, unde, dintr-o scăpare, funcția personalului e dată, eronat, ca postelnic al II-lea).

Revenind la colecția **Călători străini...**, ar fi de amintit, fie și în treacăt, notațiile secretarului unei solii polone în trecere prin Moldova, la 1677, sau cele ale minoritului Antonio Angelini, din 1682, ambele semnănd prezența statornică a unor evrei.

Neul volum de izvoare, a cărui apariție a determinat însemnările de față, cuprinde și el mai multe mențiuni asupra populației evreiești din cele trei țări românești. O primă mențiune pentru anul 1702, referitoare la Transilvania, apare în însemnările reverendului Edmund Chishull, aflat în suita lordului Paget, fost ambasador englez la Constantinopol, care, în drumul de întoarcere spre Anglia, a trecut prin Țara Românească și Transilvania (p. 213). În ordine cronologică, o a doua mențiune amintește un tîlmac evreu din Tighina, care l-a însoțit în întoarcerea prin Moldova, pînă în Maramureș, pe Daniel Krmann, sol trimis în 1708-9 la Carol al XII-lea al Suediei (p. 262). Prezența regelui Suediei în spațiul învecinat Moldovei a prilejuit și altor călători însemnări despre situația țărilor române. Johann Wendel Bardili își lua o serie de informații istorice despre Tighina de la un localnic evreu (p. 266), amintind și el funcția de tîlmac deținută de o serie de evrei (p. 268). Același autor amintește obiceiurile evreilor din Tighina (p. 268, 272). În același context istoric al prezenței lui Carol al XII-lea, sînt amintiți evreii din Dubăsari, de către Erasmus Heinrich Schneider (p. 320). Acesta din urmă nota, în trecere prin Botoșani, faptul că: „mai sînt de asemenea aici, ca în toate celelalte orașe, mulți evrei...” (p. 345).

Notații interesante despre evreii din Țara Românească sînt redată de secretarul lui Constantin Brîncoveanu, italianul de origine evrească Anton Maria del Chia-

ro. Acesta înregistra prezența a „multe familii de evrei. Trăiesc destul de greu, îndeletnicindu-se cu vinzarea rachiului și cu altele, pentru a-și câștiga traiul. În afară de limba română vorbesc și nemțește și poloneza. Nu le este îngăduit să poarte haine de altă culoare decît neagră sau vinată și nu se pot încălța cu conduri galbene sau roșii, ci numai negri” (p. 386; pasajul a fost publicat și în culegerei lui S. Callimachi, din 1935, p. 29).

Alți evrei din Moldova apar menționați de baronul Tiepolt, în alt raport despre campania de la Prut, din 1711 (p. 449).

În sfîrșit, o ultimă mențiune aparține călătorului francez Aubry de la Motraye, care a străbătut Dobrogea în cursul anului 1711, înregistrînd prezența populației evreiești la Chilia.

Chiar dacă notațiile enumerate nu au consistența și implicit valoarea deosebită informativă a altor pasaje prezente în volumele anterioare ale colecției în discuție, punerea lor în evidență este necesară pentru acțiunea de perspectivă a culegerii izvoarelor istoriei evreilor din Țările Române din veacul al XVIII-lea.

Apariția unui nou volum de istorie românească deschide, fără îndoială, încă o pagină de scris și meditație în fața istoriografiei noastre și trebuie salutată ca atare.

VICTOR ESKENASY

Manuscrise ebraice la Oxford și la Biblioteca Națională din Paris

Mișu Gluckman la 70 de ani

Prezența și activitatea de peste 10 ani în fruntea comunității evreiești vasiluene a dlui Mișu Gluckman reprezintă un exemplu pentru fiecare membru al obștii sale, prin grija permanentă față de problemele, mici și mari, ale vieții comunitare.

AD MEA VEESRIM!

Simbolul vulturului în iudaism

(Urmare din p. 1)

de împlinire. Vulturul însemna, pentru cei ce-l priveau fluturând pe standard, făgăduința drumului adevărat, limanul mult așteptat al izbăvirii de osindă. Vulturul era perspectiva dătătoare de puteri atunci când erau mai sleite, despovăbind conștiințele de inerție.

Nu întîmplător, alături de leu și căprioară, vulturul a devenit unul din motivele animaliere sinagogale cele mai frecvente. Demnitate, rațiune și speranță, forță a spiritului conștient de inviolabilitatea ei, iudaismul împrumută vulturului elementele sale esențiale. Din însemn al puterii în sine, vulturul se metamorfozează, în iudaism, în simbol al acelor resurse morale interioare care-i deslușesc și-i explică supraviețuirea.

Binecunoscuta bibliotecă universitară de la Oxford, supranumită Biblioteca Bodleiană, deține primul loc în Europa, numeric și valoric, privind colecția de manuscrise ebraice. Numele îi vine de la cel care a reconstruit-o în 1598, Sir Thomas Bodley; fiindcă primul său edificiu, cunoscut, în 1444, de Sir Humphrey, duce de Gloucester, fusese distrus după mai puțin de o sută de ani, în timpul tulburărilor Reformei, iar cărțile — arse.

Cea mai veche donație, atestată în 1602, este un lexicon ebraic, și aparține unui anume John Savile; donație urmată de un manuscris provenind din biblioteca dr.-ului John Lhuud. În 1640 biblioteca se îmbogățește cu 48 de manuscrise ebraice, prin strădania lui Sir Kenelm Digby și a arhiepiscopului Laud.

O serie de exegeze rabinești și fragmente din Talmud provin, achiziționate în 1654, din biblioteca lui John Selden. În 1693 sînt cumpărate 420 de manuscrise ale bibliotecii Pococke și 600 ale bibliotecii Huntingdon.

În secolul al XVIII-lea au fost făcute foarte multe achiziții, dintre care o contribuție substanțială o reprezintă manuscrisele provenind din cea mai importantă bibliotecă pragheză, biblioteca Rabinului David Oppenheimer (780 de manuscrise ilustrind toate genurile de literatură și filozofie ebraică). Colecția poartă și acum numele proprietarului original. Împreună cu toate achizițiile următoare, cu referințe la aceasta, colecția e găzduită într-o încăpere numită „camera ebraică”, prezidată de un portret al Rabinului Oppenheimer.

O colecție de aceeași însemnată cu cea mai sus menționată, numărînd 862 de manuscrise, se datorează lui H. J. Michael. Ea a fost adăugată Bibliotecii Bodleiene în 1848. Între anii 1850 și 1864 sînt achiziționate încă 134 de manuscrise ebraice.

Un prim catalog al colecției ebraice din cadrul secției orientale a Bibliotecii Bodleiene a fost întocmit și publicat în

1787, de către John Uri. Manuscrisele „Oppenheimer” au fost incluse într-un catalog aparte, în ebraică și în latină. Lucrarea a fost publicată în 1826, la Hamburg. Tot la Hamburg apare, în 1848, un catalog al colecției „Michael”, sub îngrijirea lui Steinschneider și Zunz. Steinschneider mai alcătuiește și un conspect al tuturor manuscriselor ebraice ale bibliotecii, pe care-l anexează în chip de apendice la marele catalog al cărților existente în colecția ebraică.

O sinteză a eforturilor întreprinse de înaintași săi este realizată, în 1886, de Adolf Neubauer, bibliotecar-șef al secției orientale, prin publicarea unui „Catalog al manuscriselor ebraice”. Ele însumau la acea dată cifra de 2.602, în afara unui supliment în curs de pregătire, care număra circa 300 de volume. Datorită cercetărilor întreprinse de Neubauer, a fost stabilită o scară de valori a colecției. Fiindcă Neubauer nu s-a mulțumit numai să descrie, ci să și sublinieze importanța, semnificația unor manuscrise carate și iemenite, ca și a fragmentelor provenind din Geniza din Cairo etc. Ultimele au fost strînse în aproximativ 180 de volume.

Al doilea loc în lume, după Biblioteca Bodleiană, în privința manuscriselor ebraice, îl ocupă Biblioteca Națională din Paris. Se pare că manuscrisele ebraice sînt prezente aici încă de la fondarea acestei biblioteci (1354), din timpul domniei lui Carol al V-lea al Franței.

În 1397, colecția s-a mai îmbogățit cu încă 44 de volume, 4 suluri și o serie de fragmente din Biblie și din Talmud, găsite în biblioteca unui evreu, care locuise în cartierul St. Denis, după ce evreii au fost alungați din Paris, în timpul domniei lui Filip cel Frumos.

Interesul Renașterii pentru cultura antică, sub cele două ipostaze scrise ale sale, ebraică și greacă, nu rămîne fără repercusiuni pentru destinul colecției ebraice a Bibliotecii. La 29 august 1540, Guillaume Pellicier, episcop de Montpellier și ambasador al Franței la Veneția, scria regelui Francisc I: „Sire, vă va face plăcere să știți că, de cînd locuiesc în acest oraș, grație poruncii dv., am angajat un număr însemnat de copisti, dintre care opt evrei, care rescriu pentru mine cele mai rare opere pe care am fost capabil să le găsesc în această limbă”. Henric al II-lea avea în colecția sa particulară 30 de manuscrise ebraice, dintre care 20 proveneau din cunoscuta bibliotecă a Catherinei de Medici.

La 12 ianuarie 1668, Ludovic al XIV-lea a ordonat un schimb de manuscrise între biblioteca Colegiului Mazarin și cea a regelui. În acest mod, 200 de manuscrise au revenit colecției regale.

La 18 mai 1673, Dupont, consul al Franței la Aleppo, îl anunța pe ministrul Colbert că părintele Besson a procurat aproape 50 de manuscrise ebraice din diverse biblioteci particulare din țară și din unele sinagogi. În 1739, numărul total al manuscriselor ebraice ale Bibliotecii Naționale era de 516.

Reorganizarea bibliotecilor din timpul Republicii Franceze a adus Bibliotecii Naționale un număr considerabil de manuscrise ebraice: 241 din bisericile pariziene și 258 din biblioteca Sorbonnei.

Începînd cu epoca modernă (respectiv, cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea), colecția ebraică a sporit cu opt manuscrise provenind din Trésor des Chartes (în 1862) și cu o Biblie ilustrată, dăruită de împărăteasa Eugenia, în 1867. Două adăugiri mai tîrziu se datorează baronului James Edouard de Rothschild (aprox. 1872).

Toate genurile de literatură ebraică scrisă în aramaică, arabă (avînd caractere ebraice) și iudeo-spaniolă sînt prezente în această colecție.

Cea mai veche Biblie datează din 1286, altele — din secolul al XIV-lea. În secolele al XV-lea și al XVI-lea au fost adăugate Biblii din Italia și din Orient. Altele sînt de dată mai recentă. Puține volume conțin miniaturi. Printre manuscrise se află și o elegie aparținînd lui Joseph Caro.

Un prim catalog al colecției a fost întocmit de Louis de Compiègne, în 1689, din ordinul regelui Ludovic al XIV-lea. Lucrarea, revizuită de abatele Renaudot, a servit ca bază pentru partea ebraică a catalogului general de manuscrise orientale, tipărit în 1739. Lacunele acesteia au fost îndreptate mai tîrziu de Bernard de Valabreque și de Richard Simon. Între 1838 și 1850 activitatea de catalogare a manuscriselor a fost continuată de S. Munk. După 1850, an cînd lui Munk i-a slăbit vederea, munca a fost preluată de Joseph Derenbourg. Catalogul, publicat în 1865, număra 1313 manuscrise ebraice și 16 samaritane. Colecția s-a îmbogățit în timp cu încă 75 de manuscrise. Catalogarea colecției a fost completată de M. Zotenberg, care a adăugat o descriere a manuscriselor samaritane.

Alături de alte mari biblioteci ale lumii adăpostind cărți scrise în cel dintîi alfabet inventat de oameni, Biblioteca Bodleiană de la Oxford și Biblioteca Națională din Paris sînt un simbol al perenității spiritului în fața perisabilității condiției umane și o măsură a contribuției literaturii și culturii ebraice în cadrul literaturii și culturii universale.

„Nici n-am visat vreodată că voi studia într-o universitate” — spun cei mai mulți dintre cei cinci copii ai unei familii dintr-o regiune slab dezvoltată din Israel, din orașul Ramat-Haşkama.

Tatăl este originar din Yemen, mama din Afganistan. Ei au venit în Israel în 1956 și s-au întîlnit în „Maa-bara” (centru de tranziție), în care au fost repartizați temporar. După ce s-au căsătorit, s-au stabilit în localitatea sus-menționată. După un timp, capul familiei îmbolnăvind-se grav, mamei i-a revenit greaua sarcină de a-și întreține copiii. Necunoscînd nici o meserie, ea a fost nevoită să presteze diferite munci necalificate, grele, pentru a putea face față nevoilor familiei. Era hotărîtă să asigure copiiiilor un viitor mai bun. Pîcea cea mai mare a dat dovadă de o deosebită dorință de a învăța. Dar dacă cineva, cu un an înainte, i-ar fi spus că va ajunge studentă la universitate, ar fi considerat aceasta ca un vis nerealizabil, cu toate că mama ei o încuraja pe o îndemna pe această cale.

Cofitura a venit însă în momentul cînd Comunitatea evreiască din Philadelphia a hotărît „adoptarea” acestei regiuni subdezvoltate, în care trăia și familia respectivă.

Numeroase comunități din Statele Unite și din Europa adoptă în prezent regiuni subdezvoltate din Israel și participă la reconstrucția lor, alocînd în acest scop fonduri speciale. Comunitatea evreiască din Philadelphia a stabilit o bursă pentru fiica cea mai mare a familiei menționate, pentru ca aceasta să poată studia la universitate.

Ea s-a înscris la cursurile Facultății de psihologie, sociologie și statistică din Ierusalim. Dorința ei este să lucreze într-un spital. „Vreau să lucrez și să fiu

utilă bolnavilor și celor singuri, tineri și bătrîni, tuturor celor care au nevoie de ajutor”.

Dar pentru a-și ajuta sora care vrea să studieze medicina, ea s-a angajat, în afara orelor de studiu la facultate, la cofetăria hotelului „King David” din Ierusalim. Ea este mulțumită de serviciul actual, pentru că i se oferă posibilitatea de a-și alege orele de muncă, astfel încît să nu fie afectată frecvența ei la universitate.

O dată la două săptămîni își vizitează familia. „Învăț și lucrez — spune ea — și nu pot să-mi permit să-mi vizitez mai des familia”. „Spre marea satisfacție a studenței din Ramat-Haşkama — scria ziarista israeliană Windi Eliman —, familia ei a primit o locuință nouă, mai bună, datorită reconstrucției acestei regiuni, inițiată de Comunitatea evreiască din Philadelphia”.

Cînd a aflat că a primit bursa universitară, a fost în culmea fericirii. Acum este sigură că își va putea atinge scopul. „Iar esențialul constă în faptul — spune ea — că știu că există frați de-ai noștri care sînt solidari cu noi, moral și material, în toate împrejurările”.

De fapt, scopul acțiunii de reconstrucție care se desfășoară în regiunile subdezvoltate din Israel este de a normaliza viața oamenilor de acolo, ridicîndu-i la nivelul de viață mediu al celorlalți cetățeni ai țării.

Printre aceștia se află și familia cu cinci copii din Ramat-Haşkama, în care

SOLIDARITATE EVREIASCĂ

tatăl este originar din Yemen, iar mama din Afganistan.

Sute de evrei americani continuă să plece în Israel pentru a aduce contribuția lor la dezvoltarea țării. Chemarea către evreii americani de a se înrola în munca de ajutorare și dezvoltare a Israelului a avut un ecou mai profund decît era de așteptat. Acțiunea a fost primită cu căldură în toate cercurile evreiești din Statele Unite.

„De mult am așteptat posibilitatea de a veni în Israel și de a ne oferi ajutorul la dezvoltarea țării” — au declarat toți cei care au răspuns la această chemare.

Sute de voluntari evrei de pe întreg teritoriul Statelor Unite, oameni de diferite profesii și de toate vîrstele, muncitori, tehnicieni, medici și mulți studenți s-au adunat la New York, unde acțiunea este centralizată și dirijată, manifestîndu-și dorința de a munci, inclusiv în agricultură, pentru a fi utili statului Israel. Ei pleacă pentru 30—60 de zile, unii chiar își prelungec sederea acolo.

„În sfîrșit, sînt fericită că voi putea fi de folos cu ceva Israelului — a declarat o femeie de 57 de ani, care a venit să se înscrie voluntar. De mult sînt puternic impresionată de faptul că frații și surorile noastre din Israel trăiesc sub greaua povară a luptei pentru dreptul la existență. Acum a venit momentul să aduc și mica mea contribuție la ajutoarea lor”.

Cei de la biroul de înregistrare au spus că va fi trimisă probabil la un kibut, ea fiind mulțumită de aceasta.

La întrebarea dacă știe ce fel de muncă va face în Israel, o tînără de 22 de ani a răspuns că este gata să facă orice fel de muncă și oriunde, pentru a fi utilă, „căci numai atunci voi fi mulțumită de mine”.

O altă tînără, din Brooklyn, cînd i s-a spus că, probabil, va lucra într-un kibut, și-a manifestat mulțumirea, spunînd că năzuiește de mult să muncească și să ajute în acest important sector agricol din Israel.

În general, această acțiune a demonstrat din nou atașamentul evreimii din America față de patria reînscuită, față de poporul evreu. Ecoul deosebit de favorabil stîrnit de această chemare presupune că acțiunea se va intensifica și lărgi, iar numărul voluntarilor va crește.

Demn de remarcat este faptul că fiecare voluntar își plătește jumătate din cheltuielile de drum, care reprezintă 500 de dolari.

În afară de aceasta a fost inițiată o altă acțiune, în care au fost atrase un număr de 57 de tinere familii din diferite zone ale S.U.A. pentru a vizita timp de o lună Israelul, făcînd muncă voluntară și a studia limba ebraică. S-a alcătuit un program special pentru aceste familii, care vor fi găzduite în centrele de absorbție din Tiberia și Karmiel. Ele își plătesc costul drumului.

Este o experiență care a dovedit că acest gen de vizite impulsionează puternic tendința de Alia în Israel, dorința de a se integra în țara lor strămoșească.

ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI

MINIMACCABIAD

În Iugoslavia au loc anual minimaccabiade. La precedenta ediție, desfășurată în Supetar, pe malul mării, au participat circa 80 de tineri. Principala atracție a fost meciul de fotbal dintre echipele din Zagreb și Belgrad, echipe afiliate Confederației Europene Maccabi. Au avut loc, de asemenea, competiții de tenis de masă, șah și alte sporturi.

MUZICALE

La Muzeul Diasporei din Tel Aviv a fost inaugurat, de curând, un centru muzical, unde vizitatorii pot asculta înregistrări de muzică iudaică religioasă, folclorică sau cultă. Aceasta secție dispune de cabine de audiere separată, la căști, precum și de o sală unde se pot face audieri colective. Un catalog computerizat facilitează opțiunea vizitatorilor. Lucrările sunt la dispoziția publicului în limbile ebraică, arabă, idiş și ladino. Până acum, după cum a declarat dr. Avner Bahat — licențiat în muzicologie al Universității Sorbona, în prezent preocupat de organizarea acestui centru — au fost înregistrate primele o sută de casete cuprinzând cîntece de cele mai diverse categorii, de la muzica liturgică la cîntecele ghetourilor, de la muzica ușoară și folclorică la muzica simfonică.

După marile succese obținute pe cele mai importante scene ale lumii, lucrarea simfonică „Din jurnalul Annei Frank”, compusă de Oskar Morawetz, a fost inclusă în repertoriul Orchestrei Simfonice din Vancouver (Canada), sub bagheta lui Kazuyoshi Akiyama, solistă fiind mezzosoprana Judith Forrest. Concertele vor avea loc în sala Orpheum Theatre din localitate. Amintim că această lucrare a primit numeroase premii pentru „importanța sa contribuție la cultura și muzica iudaică din Canada”, iar la premieră, care a avut loc la Carnegie Hall din New York, specialiștii și publicul au aclamat-o îndelung.

PREMIERĂ

La Los Angeles a avut loc premiera mondială a filmului „King of Comedy” („Regele Comediei”), avînd ca interpreți pe actorul evreu Jerry Lewis și actorul american Robert de Niro. Producătorul filmului este Martin Scorsese. Beneficiarul acestui spectacol a fost destinat Universității Ebraice din Ierusalim.

LONGEVITATE

Conform unei statistici organizate în kibbuturile din Israel, s-a constatat că în aceste aşezări există cea mai mare longevitate din lume: 78,6 ani media pentru femei și 73,7 ani pentru bărbați. Acest record este explicat prin condițiile de viață de care se bucură cei care trăiesc în kibbuturi (munca, mediul social etc.).

TESTAMENT

Renumitul pianist Arthur Schnitke, decedat de curînd, a lăsat prin testament o parte din bunurile sale Orchestrei Filarmonice din Israel, aceasta fiind una dintre cele 11 instituții care s-au bucurat de această favoare.

EDITORIALĂ

La sfîrșitul anului trecut a apărut în S.U.A. traducerea în engleză a „Jurnalului lui Dawid Rubinowicz” („Creative Options, Edmonds, Washington, 1982), realizată după versiunea poloneză, apărută în 1960. Jurnalul

acestui băiețel de 12 ani începe în martie 1940 și se întrerupe la 19 iulie 1942. El descrie chinurile și suferințele evreilor în perioada Holocaustului. Însămănările micuțului Dawid au luat sfîrșit odată cu deportarea lui și a familiei sale într-unul din lagărele morții, unde au fost găsiți. Cartea este povestirea unui martor ocular al ororilor săvîșite de nazisti. Spre deosebire de jurnalul Annei Frank și de cel al lui Moshe Flinkler, notițele lui Dawid Rubinowicz sînt străbătute de o undă de speranță.

CONFERINȚE

Recent s-au întrunit la Tel Aviv circa 130 de delegați din 20 de țări pentru a participa la Conferința internațională avînd ca subiect nutriția și regimul alimentar.

Delegați din Franța, R.F.G., Marea Britanie, Danemarca, Israel și din alte țări au luat parte la Paris la o conferință care a analizat evenimentele petrecute în timpul celui de-al treilea Reich, sub dictatura lui Hitler. Scopul conferinței a fost de a păstra vie amintirea tuturor victimelor Holocaustului și de a prezenta un răspuns, bazat pe fapte menționate în documentele vremii, celor care încearcă să neghe existența lagărelor naziste de concentrare și de exterminare. Această conferință a fost organizată din inițiativa Ministerului francez al foștilor combatanți.

Le Sao Paulo (Brazilia) a avut loc o ședință plenară a comunităților evreiești din țările Americii Latine, în cursul căreia s-au abordat probleme de interes comunitar. La această întrunire — la care au luat parte delegați din Argentina, Bolivia, Brazilia, Chile, Columbia, Costa Rica, Ecuador, Guatemala, Mexico, Peru, Uruguay, Venezuela, reprezentanți ai Federației Comunităților Evreiești din

America Centrală și Panamă (FEDECO), precum și observatori din partea organizațiilor B'nai Brith, „Jewish Joint Distribution Committee”, HIAS și WIZO — s-a discutat situația comunităților evreiești de pe continentul latino-american, situația din Orientul Mijlociu și impactul ei asupra situației politice mondiale, probleme legate de opinia publică și mass media din America Latină, precum și despre evoluția iudaismului contemporan.

REALEGERE

Pentru a șaisprezecea oară consecutiv, Joseph Lovinger, a fost reales în funcția de președinte al Consiliului Central al Comunităților Evreiești din Grecia.

DISTINCȚIE

Universitatea din Kent (Marea Britanie) a decis să acorde publicității de origine română Miron Grindea (editorul revistei „Adam”) titlul de Doctor Honoris Causa, în semn de recunoaștere a meritelor sale pe tărîm editorial.

PICTURA

Datorită marii afliuențe de vizitatori — peste 300 000 în pri-

Marc Chagall: „Abraham o plînge pe Sara”

mele zile — la expoziția personală Marc Chagall, deschisă la Muzeul de artă modernă din Stockholm, organizatorii au decis să prelungească durata cit va fi deschisă această expoziție.

IN MEMORIAM

La Valley College (Los Angeles, S.U.A.), 17 dintre supraviețuitorii lagărului nazist de concentrare de la Theresienstadt au plantat un copac în amintirea copiilor dispăruți în acest lagăr (circa 15 000). Cu această ocazie s-a intonat cîntecul „Birdsong” („Cîntecul păsării”), compus de Dora Krakower, pe versurile scrise de unul din copiii din lagărul amintit.

DECLARAȚIE

Cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la evenimentul de tristă aducere aminte al venirii lui Hitler la putere în Germania, dr. Helmut Kohl, cancelarul R.F.G., a declarat: „Persecutarea evreilor a dus la ororile unei politici de exterminare. Fața umanității a fost pătată în numele Germaniei. Sintem profund mișcați de amintirea victimelor și a martirilor pieriți în timpul războaiului... Politica totalitară care a început în 1933 a adus cu sine un val de demagogie și violență, de pseudolegalitate și persecuții... Trebuie să avem mereu

prezente în memorie cauzele, evoluția și consecințele regimului totalitar asupra rațiunii și culturii. Nimeni nu se poate sustrage responsabilității ce decurge din catastrofa care a avut loc”.

PLACĂ MEMORIALĂ

Vim Polek, primarul Amsterdamului, a dezvelit o placă memorială purtînd numele tuturor olandezilor evrei și neevrei care au salvat copii evrei de la o moarte sigură în perioada Holocaustului. Placa se află în fața clădirii cunoscute sub numele „La Crèche” („Cresa”), folosită drept cantonament al copiilor sub 12 ani care urmau să fie deportați. Datorită unui grup de luptători din Rezistență, nedescoperiți de nazisti, viețile multor copii au fost salvate. Bazindu-se pe caracteristicile înfățișării locuitorilor din diverse zone ale țării, această grupare de Rezistență a procedat la trimiterea copiilor evrei cu părul blond în nordul Olandei și a celor bruneti în sudul Olandei, unde erau preluați de familii de neevrei dornice să contribuie la această acțiune cu un alt de profund caracter umanitar. În Olanda anilor '40 trăiau 140 000 de evrei, iar în prezent comunitatea numără doar circa 30 000 de suflete.

COOPERARE

Între „École Nationale des Ponts et Chaussées” („Școala națională de drumuri și poduri”), una dintre cele mai prestigioase instituții de învățămînt superior din Franța, și Institutul „Technion” din Haifa a fost semnat un acord de colaborare în domeniul cercetărilor și al schimbărilor de studenți.

ALEGERE

Dna Merle Kowen, în vîrstă de 40 de ani, a fost desemnată ca președintă a congregației „Beth Israel” din Ontario (Canada). Ea este prima femeie care ocupă o astfel de funcție în istoria acestei congregații.

DECES

A încetat din viață Joseph Leftwich, foarte cunoscut poet, traducător și critic idiş, care a fost în prim-planul vieții culturale evreiești timp de mai bine de o jumătate de secol. Dintre prestigioasele sale lucrări amîn-

tim doar cîteva: „De-a lungul anilor” (Versuri, 1937), „Păunul de aur” (Antologie, 1939), „Ce se va întîmpla cu evreii?” (Eseuri, 1936), „Cartea focului” (Proză, 1960), „Antologie a idişului modern” (1969) și foarte multe altele. Leftwich a fost președintele ramurii europene a PEN-Clubului pentru limba idiş.

SIMPOZION OMAGIAL

Cu prilejul împlinirii a 130 de ani de la nașterea și a 10 de ani de la moartea lui Ciprian Porumbescu, la 23 mai a.c. a avut loc, în Capitală, un simpozion organizat de Consiliul Cultural și Educației Socialiste, Uniunea compozitorilor și muzicologilor și conservatorul de muzică ce poartă numele acestui precursor de seamă al școlii muzicale românești.

Simpozionul a fost urmat de un concert omagial cu lucrări din creația compozitorului sau dedicate memoriei sale, în interpretarea unor studenți și cadre didactice de la „Conservatorul „Ciprian Porumbescu” și a ansamblului coral „Cîntarea României” din Tirgoviste.

Teatrul de operă din Capitală a găzduit un spectacol festiv cu cunoscuta operă dedicată vieții lui Ciprian Porumbescu, „Lăsați-mă să cînt”, de Gherase Dendrino.

„ELECTRONUM” LA EXPOZIȚIA „AUTOMATIZAREA '83”

La 25 mai, s-a deschis, la Moscova, Expoziția internațională „Automatizarea '83”, la care participă peste 300 de firme, întreprinderi și organizații din 27 de țări. Întreprinderea română „Electronum” expune diverse sisteme, echipamente și elemente pentru automatizarea proceselor industriale, între care sisteme automate de testare asistate de calculator, sisteme de conducere prin calcul a proceselor tehnologice din unele ramuri industriale, echipament pentru automatizarea mașinilor-unelte, sisteme de prelucrare și transmiterea datelor, sisteme electrice și pneumatice de reglare automată, sub sisteme de comandă și acționare reglabile a roboților industriali.

LOS ANGELES: „LUNA CULTURII ROMÂNEȘTI”

La Universitatea California din Los Angeles se desfășoară manifestări în cadrul „Lunii culturii românești”. Au fost prezentate conferințe despre arhitectura veche românească, muzica populară și filmul românesc, au fost organizate seri muzicale și artistice.

Expozițiile de pictură, sculptură, tapiserie și caricatură românească au fost vizitate de un număr mare de studenți și profesori.

UN NOU POD PESTE CANALUL DUNĂRE—MAREA NEAGRĂ

Pe D.N. 3 la km 41,300 de pe traseul Canal Dunăre—Marea Neagră s-au încheiat lucrările de construcții și montaj la un nou pod rutier, care asigură traficul într-un important nod de circulație, cu ramificații către Constanța, Cernavodă și Ostrov. Noul pod, creație a colectivului șantierului nr. 5 poduri Basarabi, are o lungime totală de 225 metri, cu 5 deschideri din care cea centrală măsoară 104 metri. Podul are o lățime de 14 metri și dispune de 2 benzi de circulație auto, precum și de trotuare pentru pietoni, pe ambele părți.

NOI TIPURI DE HIRTIE TEHNICĂ

În Întreprinderea „Reconstrucția” din Piatra Neamț au fost asimilate în producție de serie noi tipuri de hirtie tehnică cu caracteristici superioare. Este vorba de hirtia monolit, cu înregistrare continuă, hirtie termorezistentă utilizată la presarea materialelor stratificate.

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

LOVE OF MAN: LEITMOTIV OF THE TORAH

EXCERPTS FROM THE SERMON HELD AT THE "YESHURUN" SYNAGOGUE IN STOCKHOLM, SATURDAY, 7 MAY 1983

"Hazak, hazak venithazeik" חזק, חזק ונתחזק "Strength, we wish you strength and thus together we shall be strong". With this wish, I concluded a few minutes ago the reading of the Third Book of the Pentateuch (Torah). It is the book called **תורה כהנים** "The teaching of the priests". It is the middle book and it is not fortuitous because it seems to be placed on the peaks of holy teaching. If the First Book (Genesis) is dedicated to the great human family **הם כפר** if the Second (Exodus) starts with the first steps made in history by the Jewish people, the Fourth narrates the wanderings through the desert (Bamidbar) and the Fifth (Deuteronomy) sums up in the voice of Moses "the great adventure" of the Divine revelation, then the Third Book contains the essence, the idea underlying Judaism, of the people meant to be **ממלכת כהנים** "the people of priests", of spokesman of the Biblical message.

Which is the motive-idea, the foundation of our whole concept on life?

Let us find out by using an ancient Jewish homiletic method practised at the conclusion of the whole Torah reading. Then the preacher, interpreter, commentator uses the formula **נפשה נפשו**

of a logical link created by the last verse of the Torah **לעניי כל ישראל** "in the sight of all Israel" (Deuteronomy 34,12) and the first words of the Book of Creation **בראשית ברא אלקים** "In the beginning God created the heaven and the earth" (Genesis I, 1).

This is more than just a rhetorical exercise. The idea of endless, limitless teaching, the idea that "the end" is in our concept not apocalypse but on the contrary "aim, ideal" and as such the continuity of the word and the logical concatenation of the aim attained with a lofty "beginning", the steadfast dynamism portraying Judaism that fights against everything that holds the world back and constantly awakens the people so that they do not fall asleep, all these facets of the Judaic philosophy can be found in this link we make between the end and the beginning.

Let us try to use this method also on this Sabbath when we can still hear the echo of the last words in the Book "Vaikra".

Vaikra — is the first word of the Book and expresses **Calling**, the Holy Calling that has to be felt by the one

who wishes to serve as a Cohen, as a propagator of ideas, mobilizer of consciences, moulder of souls.

The great commentator Rashi **רש"י** translates, however, the word Vaikra, quite differently to what we know it to mean. He gives the word the meaning of **חיבה** "love of kinsmen". The lexical confusion identifies itself with that ethics, Vocation, the great calling of the Cohen, of the Cohen people, and is thus love of men. The great call for love of Man started out there, in the thickness of a world of jungle, then, at a time three and half millennia away from us.

We should not wonder that precisely in the middle of the "Middle Book", as if to observe in detail the laws of harmony, is the verse **לרעך כמוך** "Thou shalt love thy neighbour as thyself" (Leviticus 19,18).

We were robbed of everything along our checkered history. But when it comes to this principle which our great scholar and martyr Rabbi Akiva calls **הכל גדול בתורה** "The greatest principle of the Torah" he watches, in the "Book of Books" exactly in "the midst of its middle" so that no one else should dare to take from us also this the most valuable of our possessions.

Hence, the beginning of the Book is Vocation and vocation means love. In the middle of it, the supreme sacrifice you are in duty bound to make to prove your love of Man is clearly formulated.

The end of the year makes an addition which is a **"sine qua non"**. The divine Biblical author speaks about "laws we have to observe, guard and especially fulfil".

Halacha — law and Halicha — behaviour, walking among men **הלכות** is not just a mere pun but reality in life.

The principles of ethics are fine and everybody affirms them. Nobody disputes them but few are those who turn words into deeds, the moral principle **הלכה** "Halacha", permanent act of life

"Halicha" — vocation, "Veahavta" — love and "Teileichu" fulfilment by deeds shows the red thread that links the beginning to the end of the middle Book of the Torah, **נפשה נפשו** this is the logical and moral link between the beginning and the end of the "Book of priests" which sets the great mission of the Jewish people.

TELEGRAM

HIS EMINENCE CHIEF RABBI DR. MOSES ROSEN

Bucharest

Wholehearted thanks, Chief Rabbi, for the good wishes conveyed on my installation as President, and for your prayers for the country's peace and security.

Through you, I wish to convey my warm blessings to your dear community,

with the hope that the links between it and Israel will be powerful and flourishing.

CHAIM HERZOG

President of the State of Israel

JEWISH WOMEN'S MEETING IN PARIS

As reported in our previous issue, an Jewish international women's meeting was held in Paris over April 24 and 27 1983, convened on the initiative of the International Council of Jewish Women, that was attended by well-nigh 300 delegates of various Jewish communities throughout the world.

The opening meeting was addressed by: the Great Rabbi of France, Samuel René Sirat, Mrs. Simone Weil, former French Cabinet Minister, Baron David de Rot-

schild, Meir Rosen, Ambassador of the State of Israel in France, and others.

Mrs. Amalia Dr. Rosen and Mrs. Madeleine Blumenfeld represented the Federation of Jewish Communities of Romania.

During the plenary meetings and working sessions, Mrs. Amalia Dr. Rosen spoke about the life of Jewish women in Romania and gave a general outline on the Jewish communities in Romania.

Mrs. Dr. Rosen was warmly congratulated for the speeches made.

LECTURES

BUCHAREST

Cristina Luca Boico, Nicolae Minei, Victor Birlădeanu — Round table "Holocaust", 21.4.

Vicu Mindra, B. Elvin, Anton Celaru — Round table "Mihail Sebastian", 28.4. Producer Zoltan Terner — Chagall and illustration of the Bible, 5.5.

Ticu Goldstein — Ashkenazim and Sephardim, 12.5.

COMMUNITIES IN THE COUNTRY

Acad. A. Graur — "Romanian philologists of Jewish origin" 15.5. Bacău.

Anton Celaru — "Isaac Bashevis-Singer, Noble Prize Winner" 9.4. Bacău; "Rabbi Akiva in history and legend" 16.4. Jassy.

Prof. Dr. David Riemer — "Fundamental works of Judaism", 23.3. Constanta; "Jewish uprisings in the ghettos of Poland", 17.4. Tirgu-Mures; "Haggadah in Talmud", 30.4. Cluj-Napoca.

I. M. Ștefan — "Jewish personalities in exact and technical sciences in Romania", 17.4. Piatra-Neamt; "Exact sciences and medicine in antiquity and Judaic Middle Ages" 15.5. Timișoara.

Eng. Dan Regenstreif — "Jewish uprisings in the death camps", 8.5. Constanța and 9.5. Tulcea.

Prof. M. Clarian — "Rebirth of spoken Hebrew" 15.5. Baia Mare.

Prof. N. Șaim — "Solomon's proverbs", 17.4. Cluj-Napoca.

Dr. S. Salzberg — "Jewish community of Botoșani in 20th century", 22.4. Botoșani.

Prof. H. Riemer — "Jewish uprisings in the ghettos of Poland", 17.4. Brăila;

"Introduction to Judaic ethics" 21.4. Jassy.

CLUJ-NAPOCA

Prof. Șaim Nathan held a lecture on 17 April, 1983, on "Solomon's proverbs".

The lecture, held in the local kosher restaurant, was followed with great interest by the congregation members who filled the hall and warmly applauded the lecturer.

Dr. Kertész Nicolae, Chairman of the Community, thanked prof. Șaim for the lecture that was much appreciated.

BACĂU

On 8 May, 1983, the Chairman of the local Jewish Community eng. I. Wenger spoke about "Impressions of the commemoration of the Warsaw Ghetto uprising". The speaker described vividly the terrible episodes of the Holocaust as also moments of heroic resistance put up against the German fascists, moments that marked the will of a whole people to fight for its dignity.

In conclusion, the students of the Talmud Torah, joined by the large number of people present, sang "Am Israel Hai" — "The Jewish People Lives!"

Prof. L. IOSIF

TIMIȘOARA

In the large hall of the Jewish Community, lectures are held every month of Judaic interest.

The lectures are held under the leadership of Senior Rabbi Dr. Neumann Ernest, who informs the public about the current community problems, social assistance etc., and outlines the significance of the Jewish feasts.

Below, we print brief accounts of some of these:

Musicologist Papler Ladislau held an interesting lecture on "Famous Jewish violinists", with tape-recorded musical illustrations. Of the famous Israeli musicians, the lecturer referred to Yitzhak Perlmann and Pinkas Zuckermann.

Within the same cycle, eng. Reiss G., active member of the Lugoj Jewish Community, spoke about the work of the great artist Marc Chagall. The speaker showed a number of colour images, to a suitable musical background, giving the necessary explanations.

Marking 50 years since the sad event of Adolf Hitler's rise to power in Germany, prof. Weidmann Carol held a documented and interesting lecture entitled "From the history of German Jewry". The lecturer pointed to the activity of famous German Jews — scientists, artists and scholars — who contributed to the development of Germany.

The lectures were followed with keen interest and special attention, and were appreciated for their quality, standard and content.

CONSTANȚA and TULCEA

On Sunday 8 and Monday 9 May, 1983, eng. Dan Regenstreif spoke, in the two localities, on "Jewish uprisings in the death camps of Treblinka, Maidanek and Auschwitz".

Referring, in a moving account, to the heroism of our brothers who rose several times against the nazi hangmen and fought a life and death battle, the lecturer stressed that our people was, is and shall be a people of the Book and of Peace.

Next, the SHIRA VEZIMRA choir of the Talmud Torah students, conducted by prof. Mihai Damian, sang traditional Jewish and folkloric songs.

SERBAN GHEORGHIU and IZU GOFFMAN

JASSY

Prof. Haim Riemer, Chief Editor of the "Revista Cultului Mozaic" made an extensive exposition on Judaic ethics. Richly illustrating his lecture with essential quotations on the humanistic content of Judaic ethics and referring to the fact that the requirement of loving your neighbour as you love yourself has permanently been in the millenary existence of the Jewish people, the speaker also dwelt at large on dramatic aspects of the life of our people, bearer of this ethics for which it often paid incommensurable sacrifices.

The lecturer made a deep impression on his listeners also by the wealth of argumentations and by the fine way in which he sustained his most convincing ideas.

Dr. RUBIN BEN SALOM

יהודי מנוחין וועגן באך און וועגן שלום

די איינפירט פון וועלט-בארייטן יידישן... די יודישע מנוחין האט באשיינט די דערשטע...

האט יודישע מנוחין פאסטענשטעלעך, אז דאס איז איינער פון די בעסטע קאנצערטן... וואס איז וועלכע...

דעם קינדרס טאג

לעבן מיט טויט? איינפירט די וועלט האט דעם טאג פון ארמין,

איינפירט די וועלט דעם טאג פון געוונט, דעם טאג פונעם קינד, דעם טאג פון תבואה-שנים...

מ'באווייט אין אים מאנכן, ראקעטעס, הארטאטן, כלל - מ'הייזט אלערליי, פארדאסן מארשירן, מארשירן, מ'ווייט צו וואס דאס קאן פירן...

קאן זיך דען פארן, דער טאג פון דער ארבעט, דער טאג פון דער פרוי, דער טאג פונעם ברויט, דער טאג פונעם קינד, מיטן טאג פון ארמין אינעם?

לעצט שאדאך

יעדער מענטש פון דער פלאנעט צינדן זאך יעדן טאג א ליכט, פאר דער נשמה פון יעדעס פארלורן יודיש קינד, נישט ריינצווארשן דער וועלט די זינד, נאך דער פלאקער - ים פון איבער א מיליאן ליכט, זאך דערמאנען יעדעס פארברענט יודיש קינד, און אז די וועלט האט פאר אים א באזונדערע פליכט: שטיין אויף דער וואך פונעם שלום אצירן.

ידעויות פון דער יידישער וועלט

גלייכצייטיג ווערט אין א באריכט פון יידישן וועלט - קאנערס מיטגעטיילט אז אין אנווייזער-סטעט פון ניצע, פראנקרייך, וועט איינגעפירט ווערן א מאסערדער פאר יידישער ציוויליזאציע און העברעישער ליטעראטור. די פארשטענדליכונג וועגן איינפירן די מאסערדער איז דערנרייכט געווארן אין פארהאנדלונגען צווישן דעם הויפט רב פון פרא-נקוויר, רענע סירא און דעם רב פון ניצע מיט דעם לעמאנאר און פערזענלעכע פון אנווייזער-סטעט.

ינגסט-סעמינאר

די נעזעלשאפט פון די אייראפעישע יידישע נע-יינגסטע האט ארגאניזירט אין דער ענגסט פון גרענאבל (פראנקרייך). א יונגסט סעמינאר פון טוער פון יידישע יונגע מלכוד. אינעם סעמינאר האבן זיך באטייליקט פארשטייער פון פינלאנד, שוועדן, ישראל, איטאליע, יוגאסלאוויע, האלאנד, דע-נעמארק און ענגלאנד.

די יונגעלעכע האבן בעתן סעמינאר קעגנצייטיג זיך באקומען, אויסגעלערנט זיך מעסטן, געהערט לעקציעס פון יידישער געשיכטע, געמיינזאם ארום-דערעס די ארבעט פון די מלכוד און פארברענגט אויף פארווילונגען. דאס איז געווען זייער נוצליך און געהאט א פאזיטיוון איינפלוס אויף דער יונגסט.

האלאקאווימס

בערך 600 פערזאן האבן זיך באטייליקט אינעם 22סטן קאנפערענץ א"נ, דער תנח און די היינ-מייטיקייט, ארגאניזירט אין פאריז דורכ'ן יידישן וועלט-קאנערס. אינעם קאנפערענץ האבן זיך בא-טעיליקט אזעלכע אנגעזעענע פערזענלעכקייטן, ווא-דער אבער-דאבינער פון פראנקרייך, רענע סירא,

לאורעאטן פון וואלף פרייז

דער יידיש-אמריקאנער קאמפאזיטאר יוסף טל איז באטייליקט געווארן אלס איינער פון די דריי לא-דעמא פונעם וואלף - פרייז פאר מוזיק פארן יאר 1983. די אנדערע צוויי זענען דער פאנימט וואל-דימאיו האראוויץ פון די פאראייניקטע שטאטן, און דער פראנצויזישער קאמפאזיטאר אלוויע טעמבאן.

די יידישע מנוחין האט באשיינט די דערשטע... די יודישע מנוחין האט באשיינט די דערשטע...

שולן

אין נאנץ דרום - אמריקע זענען פאראן אכצן יידישע טאג - שולן מיט 342 קלאסן, אין וועלכע עס לערנען זיך 8,568 יידישע קינדער. אזוי ווערט איבערגעגעבן אין א באריכט פון יידישן וועלט קאנערס. אין דעם באריכט, וואס שטיצט זיך אויף דעם סטאטיסטיק פון דרום - אמריקאנער ראט פאר יידישער דערצויג, ווערט צוגעגעבן, אז אין די שולן זענען באשעפטיגט געווערען אונטער זענען העברעישע לערער פאר יידישער דערצויג, און 505 לערער פאר אלגעמיינע לימודים. אין לאורעאטן פאר דעם הויפט ענגסטער פון דער יידישער באפעלקערונג אין דרום - אמריקע, וועגן העכער זיבן און פופציג טויזנט יידן.

דער יידיש-אמריקאנער קאמפאזיטאר יוסף טל איז באטייליקט געווארן אלס איינער פון די דריי לא-דעמא פונעם וואלף - פרייז פאר מוזיק פארן יאר 1983. די אנדערע צוויי זענען דער פאנימט וואל-דימאיו האראוויץ פון די פאראייניקטע שטאטן, און דער פראנצויזישער קאמפאזיטאר אלוויע טעמבאן.

דרייפאכיקע פייערונג

130 איבערגעגעבענע פריינד און שטיצער פון "אימק" זענען געקומען צום יערלעכן "ספאנסאר דינער" וואס איז ארויסגעשטעלט געווארן אין אגילס פראטעסטאן. נאכן פאלעיש האט מ'האט באמערקט, פארזיכערט פון ניו-יאקער שטאט - קאמו-טעט פון אימק, דערעפונט די שמחה און דערפאלגערט, אז דאס איז א דרייפאכיקע פייערונג. דער יערלע-פער, "ספאנסאר - דינער", די באערונג פון דעם אקטיוון אימק מועד יודל קאהען און די אפצייכענע פון 45 יאר אימק.

די פאלקס-זינגער סווען נאלדבערג און פיטער שלאכטער זענען ארויסגעשטעלט מיט פאלעס לידער און זענען באשאנקען געווארן מיט ווארימע אפלא-דיסעמבער, ישראל פרוי, האט באגרייט אין נאמען

אין 1971 האט דער "יווא" אין ניו-יאק בא-קומען א בריוו פון א פראפעסאר פון דייטשישער ליטעראטור אין א יאזאג'ישן אוניווערסיטעט - מערדעס אים קאמו אוער, מיט א בקשה אנצו-נעמען אים פאר א צוהערער אויף צו לערנען יידיש און יידישע ליטעראטור. ווען עס איז אים צוגעשליסן געווארן אן אנגעבעט ביינא, האט ער געפערט אנגעשליסן אויף יידיש, מיטטיילנדיג אז ער איז געבוירן געווארן אין דער יאזאג'ישער שטאט סאטמאר אין מערדעס 1943.

ווילנער קלוב

דער ווילנער קלוב אין תל-אביב האט דעם זון-מערדעס געקומען 15 יאר עממייט. פאר דער תקופה זענען אין קלוב פארגעקומען איבער 400 וועלטלעכע צוזאמענערענע פון ווילנער שארית הפליטה. די פראגראמען פון די אונטן זענען גע-ווען געווינדעט ווילנע, ירושלים, דליטע, אירע פערזענלעכקייטן, אינטימזעיעס און קולטור - גע-זעלשטען.

אין אקטאבער פאר אפט באגעגענישן צווישן לאנדעסליט פון לאנד און באזונדערס מיט וויל-נער מוריסטן און נעסט פון אויסלאנד.

יאפאנישער פראפעסאר - קענער פון יידיש

אטיטיט פון יידיש און פון איר ליטעראטור האט מיר זייער שטארק געגענויגן צו זיך און איר האבן זי אנגעקויבן "שטודירן"...

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

דערשיינט צוויי מאל אין חודש 1.6.1983 בוקארעסט

דבר בעתו - אגוט וואָרט

הרב זאב גוטליב - זצ"ל

שלח לך

אויף דער פלאץ פון ארץ ישראל דינען ווי זעהט מען וועט צוויי טראגעדיעס און צוויי וועלכען עס הענגען אראפ אסאך גרויסע זאכעס מיטוועגן דאס איז טאקע וואס דיע מרגלים, וועלכע משה רבינו האט געשיקט פון דער מדבר, ווי אזוי צוויי וועלכען איין לאנד נעמט און צו וועלן וועט עס וועט דארט אים, האבען צווייגעבראכט דיע פירות וואס וועגען געווען פון הכבוד, וועט אפילו היינט זענען דיע מרגלים בען וועט גוט. נאך דאך שוין גוט? אבער נור צוויי פון ווי כלל כן יפונה און יהושע בן נון, האבען געזאגט, "עלה נעלה". מיר דארפן אריין געהן מאכען "עליה" אין לאנד און הקב"ה ווירט אונס העלפן. אבער דיע אנדערע צעהן האבען זיך פערעכטעט, "לא נעלה", נישט געהן. בעסער דא בלייבען אין דער מדבר פונעם גלות אדער צוריק געהן מיין מצרים, וועט ווי אלע האבען געהאט געטון אזוי פילע.

פרעגט זיך, פארוואס זענען דיע צוויי רעפארמען אזוי ענטפונגען געוועזען? אין וואס וועט זיך וועלן מחלוקת? דיע תשובה איז אז דער חילוק צווישן זיי איז געווען אז דיע צעהן מרגלים האט געפעהלט אמונה, גלויבען, און כחשן אין הקב"ה. האבען זיי געהאט א טענה אז עס ווירט נישט געהן. פער האבען גרויסע שוועריגקייטען דארט אבער דיע אנדערע צוויי האבען געהאט אמונה און כחשן. דערנאכדעם רב"ש"ע וואס האט אונס ביז היינט געהאלפן ווירט דארט אויך נישט פערלאזען. דער ענין מען זאלט נור ארויס פונעם ביטערען גלות און לעבען אין אייגען הייליג לאנד. ממילא: עלה נעלה.

זאגט דער דערנעסטער חכם "שלמה המלך אין חכמה: דער מענטש איז כשלמען געווארען צו זיין גלייך און נעהן בדרך הישר, אבער ער מאכט זיך צופילע, "חשבונית. דאס מיינט אויך נישט. און דאס איז טאקע אויסגעווערן "השכל הנפש".

קרח (ראש חודש)

דריי געפעהרליכע דעמאנאנצן, דתן ואבירם און קרח, האבען זיך גענומען וועט א קעגן משה און

דערשיינט א וויכטיגער ספר

דאס וויכטיגע ווערט, "מרד"ש רבה על התורה", האט דער מחבר אנגעפאנגען צו שרייבן מיט 5 יאר צוריק אויפן פארלאנג פון רבנים. אזוי ווי עס האט שוין עקזיסטירט אין דער פראנצויזישער איבערזעצונג, חומ"ש, רש"י, גמרא און משניות אבער נישט קיין מרד"ש רבה, האט דער מחבר זיך אונטערגענומען איבערצוצעצן אויף פראנצויזיש דעם מרד"ש רבה.

דער פליין - מרד"ש מעקס איז געפינטלעך, אזוי אז עס איז געאינטערסאנט פאר ליטווישע פאר ווייניג - כהאמאונטע מענטשן. די איבערזעצונג איז גע- מאכט געווארן ווארט ביי ווארט, איינגעטיילט אין פסוקים. אזוי ווי דער פראנצויזישער סטיל פאראן, נישט זיך גלייט חסיד מיטן העברעאישן זאך, דעריבער פארלאנגט דער פליין פון די חסידים באל- דייע הסברים. כדי דער אינהאלט זאל נישט ווערן אומפארשטענדלעך, זענען געמאכט געווארן אין פראנצויזיש קורצע הסברים אין קלאמערן.

אויף דערער פלייטע וועגן פאראן א סך אומפארשטענדלעך, "ע"פ רוב ארויסגענומען פון דרשת ופירושי גדולי התורה ע"ד הדרש, פון מער ווי הונדערט נאגים. אומענטום וועגן אנגענומען די מקורות. אויסער דעם איז אויך פאראן א כובל - אנאליזע פארשטייבונג פון אלע מפרשים, וועלכע ווערן ציטירט.

דער ווענטלעכער חלק פון ספר, דער טייל מיט פסוקים ע"ד דרך הדרש - ווייזן דעם גרויסן גייס- מיטן אויף, וואס ליגט אין די הייליגע מיר - זינען ווערטער פון די חסידים, און קאנען דינען אלס טימע פאר געמיינע פויער און לעבער, און

טעלעגראמע

כבוד הרב הראשי ד"ר דוד משה ראזען שליט"א

אויך דרום אייך אויס מיין הארציקע דאנקבאר- קייט פאר אייערע גוטע ווינטשן מיט דער געלע- נעהייט פון מיין איבערגעבען דעם אמת אלס פער- זינעט פון מדינת ישראל און פאר אייערע תפילות פאר דעם שלום און זיכערהייט פון אונזער לאנד.

חיים הערצאג

די ליבע צו מענטשן - א לייט מאטיוו פון דער תורה

אויסגען פון דער דריטער געהאלטן פון הרב הראשי ד"ר דוד משה ראזען שליט"א אין דער שיל "ישורון" אין שטאטקאס - שבת דעם 17טן מאי 1983

„חוק, חוק ונחתוק“. מיט דער ברכה האבן מיר נאך וואס פארענדיקט דאס דריטע ספר פון דער תורה. דאס ספר הייסט „תורת הכהנים“. ס'איז דאס מיטלדיקע ספר, און ס'איז ווי אונטערגעשטעלט אויף די תורה פון די חסידים חומ"ש תורה. אויב דאס חומ"ש „בראשית“, נעווייזט דער גרויסער מענטשלעכער משפחה „זה ספר תולדות אדם“, אויב דאס צווייטע „שמות“, הייבט אן פון די ערשטע שריט פונעם יידישן פאלק און דער געשיכטע, דאס פערטע (במדבר) דערציילט אונז די וואונדער- רונגען אין דער וויסע, און דאס פינפטע (דברים) חזרט איבער דאס אנפאלקען זיך פון נאט פארן פאלק ישראל, ענטהאלט דאס דריטע ספר (ויקרא) אין זיך, די עפענע, די גרויסע אידעע פונעם יידישקייט, פון דעם פאלק וואס האט באדארפט ווערן „ממלכת כהנים“, דער ווארטזאגער פונעם געזעלעכטע- סאזש פאר דער גאנצער מענטשהייט.

וועלכע איז די מיינע-קראפט אידעע, דער יסוד פון אונזער לעבנס קראפט?

מיר וועלן דאס דערפארן נוצנדיק א יידישע דר- גענישע מעטאדע ביים שליסן פון מיראית התורה. דעמאלט נעמט דער פרישן, דער בעל דרשן די פארמולע, „סופה נוצץ בתחילתה“, וואס שטעלט מיט זיך פאר דאס לאגישע פארבינדונג, וואס ווערט געמאכט צווישן די לעצטע פסוקים פון דער תורה „ויצני כח ישראל“ - „פאר די אויגן פונעם גאנ- צן פאלק ישראל“ (דברים ל"ד, ל"ב) און די ערשטע ווערטער פון בראשית: „בראשית ברא אלמים“, צוערשט האט נאט באשאפן הימל און ערד (ברא- שית א). ס'איז דערין פארגעגעבן מער ווי א שניע- רעמאקס. די אידעע פון דעם אומבאקאנטענער לערע, די אידעע אז „אחרית“, איז אין אונזער באגריף, נישט דער אומקום, דער אפאקאליפס, נאר אין ענטגסטיל, דער תכלית „אין ציל“, „אין אידעע און אלס פועל וואס, א פארזעצונג פונעם ווארט און לאגישער איבערפערטונג פונעם דערגרייכטן ציל מיט אן אנדערן „אנטייב“. אט א דאס איז די פילאזאפיע פון יידישקייט וואס מאכט די פארבינדונג צווישן סוף און אנהייב.

לאמיר פרופן אונזערן דעם מעטאד אויף דעם שבת, ווען ס'קלינגען נאך אין אונזערע אויערן די לעצטע ווערטער פון ספר „ויקרא“.

ויקרא - איז דאס ערשטע ווארט פונעם ספר וואס דרוקט אויס א רוח, דעם הייליקן רוח וועלכן עס דארף פילן דער וואס וויל דינען אלס כהן, אלס א ווארטזאגער, אלס וועמער פון געוויסן, און דעריבער די נשמות.

דער גרויסער דרש"י מיינט אבער אויס דאס ווארט ויקרא נאנט אלדערש. ער גיט דעם ווארט דעם

אוישווייגן - א וואָרענונג פאר אלע

„ווי א איד, וועלכער איז אויפגעוואקסן אין מורה-איראפע און וועמענס פאמיליע איז אומ- געבראכט געווארן דורך די נאציס, שטעט איר די פארגען ווי אזוי זיך דאס מעגליך געווען, עס זאל זיך געווען געפונען. אזוי ווייניג ערליכע ריכטן, וועלכע וועלן וועלן וועלן וועלן ערליכע ווען איר זינט און איז אן אנדערע לענדער פון ווערן ארויסבראכט, ווערן די היטלערישע מערדערען? - האט דער וויצע-פרעזידענט פון איראן געזאגט - קאנגרעס, קלמא סולטאני, אויסגעפירט אין זיין מיר ריזענדער רעדע ביי דער הויפט-פארזאמלונג אין ווארשע, בעת עס איז אפגעריכט געווארן דער ערשטער יארטאג פון געטא-אויפֿשטאנד. און ער האט געזאגט: „ביי אירע אידן נאך גיט געגעבן געווארן קיין ענטפער אויף דעם אייגנעם פראגע וועגן דער גלייכטייגקייט פון דער וועלט, ווען זעסט מיליאן אידן וועגן אומגעבראכט גע- ווארן דורך די היטלערישע בעסטעס.“

עס ליגט אויף אונז די פליכט, האט דער וויצע-פרעזידענט פון איראן געזאגט וועלכע קאנגרעס

לכבוד הרב הראשי דר. דוד משה רוזן

בוקורשט

בתורת, מקרב לב, לכבוד הרב הראשי על ברכותיו הטובות לרוץ הכתרתו לנשיא ועל תפילתו חור לשלום ובטחונה של הארץ. רצוני לשלוח דרכך את ברכותי הטובות להמלך המלך ביהמ"ש

חיים הרצוג נשיא מדינת ישראל

דברי תורה

מאת הרב יצחק מאיר מרילוס - בוקורשט

יען שנחשפא הוא רואה מה שעושה בשר יש להם אפשרות לראות אותם כשעמדו על הר סיני ואמרו חכמינו ז"ל במסכת שבת דף קמ"ז ע"ב ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתו וחזרו למדרגת אדם הראשון קודם החטא פירוש הנשיא ונהפכו לכלול רוחני ראוי את הרוחני רואים את הקולות המלכא בדברי תורה אליו תירצתי באופן נפלא מה שאנו אומרים בתפילת כתר של מוסף דשבת ויש מיעוט ברהמיו שנית לעינו כל חי איך שידר לומר שמיעה לעינים הלא יותר נכון לומר וישמיענו לאוזני כל חי והכוונה כי אנחנו מתפללים על הנאולה ונאלצנו שנית וחכמינו ז"ל אמרו בירושלמי העניית פרק א הלכה א אין ישראל נאלצו אלא מתוך תשובה מאליהו יהיה פסקות הוזהמה כמו אדם הראשון קודם החטא רמיהו ונזכה לאות הנשמע וזה ברור הלשון של תפילתנו וישמיענו לעינים ואנו מקיימים הן נאלצי אתכם אחרות הנאולה של אחרית הימים עם ראשית הבריה לראות הנשמע המלכא והוא דבר נכון בעזרת השם

לזמן מתן תורה

ויחן עם ישראל נגד ההר (שמות יט-כ) ופירוש רש"י כאיש אחד וכל אחד כדו להרחיב כוונת רש"י בזה נשלח הפסוק (כ"ט) וכל העם רואים את הקולות ופירוש רש"י רואים את הנשמע שאין אפשר לראות במקום אחד והוא ענין שאין חוש השכל יכול להשיגו כי איך אפשר כי עין בשר ודם רואה דבר שאינו נשמע ואיך יתואר נידון כזה ומסביר הגאון וצידים האב בית-הדון דסיניט בספרו עצי חיים על מועדים לחג השבועות אות א על פי שמבואר במדרש עשרה מאמרות על מאמרם ז"ל במסכת בבא בתרא דף נח ע"ב הסתכלתי בשני עקביו של אדם הראשון והיו דומים לשני נלכדי הסתכלוהו וראוהו הראשון יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא היה כולו שכלי כי ידוע כי כן במקרא החמה ממלכת חסדי העולם שנברכה חיו מהמרת הכוונה ויתברך וידעת היום כיצור האור הוא יסוד העולם וכשהטא אדם הראשון נתחלפה מאור לעוד וזה מוגלם בכתוב שמואל א מ"ד אדם יראה לעינים

דורש לפרקים

לנו את התורה ויהיו איוה תועלת ישנה בהר סיני כלי התורה והלא ההר סיני בעצמו לא היה בו קדושה רק כל זמן שהשכינה הייתה עליו במסמא מפורש (שמות יט-כ) במלך הובל המה יעלו בהר ואמרתם לתדוך לפי מה שאמרו שם בנדרים כל כל מ' שאין בו בריה פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני כי הרי סיני היה בו הכח להשריש בנ מרת הבושה והבאנו כי לפי מאמרם הבושה מצלת מן החטא היינו היצר הרע ולפי דברי חכמינו ז"ל עיקר נתינת התורה היה להנצל מיצר הרע במסכת קידושין ב"ט בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין תלבונו כי התורה ומדת הבושה מותאמות וזה סיני נתינת התורה היה להנצל מיצר הרע בנ מרת הבושה ומאליו הייתה הפעולה להנצל מן החטא וזאת הייתה גם כן תכלית נתינת התורה עם מרת הנפירה שבי מרת ענוה ארשה לו לומר כי היא דבר נאה ומתקבץ המלכא הרב יצחק מאיר לבית מאירוס

הרצאות

בוקארשט

קריסטיןא קומא בוקאר, ניקולאי מיני, וויקטור בירלדאנו - שולחן ערוך, "השאה" 21.04 וויקטור מיניאר, ב. אלווין, אנטון צ'לארו - שולחן ערוך, "מיהאיל סבסטאין" 28.04 הבמאי וולטמן טרג - "שנ"ס ויציר [החומש], 5.04 ציקו גולדשטיין - "אשכנזים וספרדים", 12.05

בקהילות בערי השרה

הבר האקאדמיה אל. גרואר - "בלשנים רומנים ממוצא יהודי" 15.05 - באקו. אנטון צ'לארו - יצחק באשעוויס - זינגר, חתן פרס נובל, 9.04 - באקו. רבי עקיבא ברוסטרואי ובאנדה" - יאסי. פרופ. דר. דוד רימר - "כתבים יסודיים של היהדות", 23.03 - קונסטאנצא, התקוממויות היהודים בנימאט בפולגניה", 17.04 - טירגו-מורש; האנדה בתלמוד", 17.04 - קלון - נאפוקא. אי. מ. שטיפאן - אישים יהודים במדעים האקאדמיים והרפואה בזמן העתיקה ובזמן הבר-ניים היהודיים", 15.05 - טימישוארא. המנהגים דן גרנשטיין - התקוממויות היהודיות במחנות ההשמדה", 8.05, קונסטאנצא 9.05 בטול-צ'א. המורה מ. סקאריאן - "החיה השפה העברית המדוברת", 15.05 - באיא מרחה. המורה ג. שאים - "משני שלמה", 17.04 - קלון - נאפוקא. דר. ש. זאצברג - "קהילת יהודי בוטשאן במאה העשרים", 22.04 - בוטשאן. המורה ה. רימר - "התקוממויות היהודים בנטאט פולגניה", 17.04 - בראיאלי; מכוא באטיסה הי-הודית", 21.04 - יאסי.

טניה לווינסקו

אכוא

גשמי קטן, ידעם, תחלק כבוד אחרון לנשעים ששארתי בעקר הקהילות בקברים השיש קצא לו קבות בלות הקדש, לית קלל, האחריות הקבוצות והולכות מפאת השנים ותשל לא נדעתי ששעצקא קזאת דמותך תקבש אותי, קחישא ליד נער עומדת אני ליד הקברים על משפחתי כדי שאוכל לקשש, לתקין לך את עו געגעי, דרך מקות עלי לעבר, הדלת פתוחה לך וזה אנני, אך אחרים אותי קושרים קולעים ובתורים וישוב קולעים את גורלי בגורלם תירגם מרומני: ק. א. ברתני

מאת הרב הראשי דר. דוד משה רוזן
הא הידיעה והפינטעלע יוד

וחטא דמרגלים היה רבוי כי אלוה ורבוי יודעה. לא אמרו שום כלה של סקר כשהוציאו דיבת הארץ, אבל היו "חכמים" להרע. אם נכון יהיהודי כניה תפילין של ראש וכוה הוא מסמך את בחשבותיו לא צי ריכים לשכוח שיש גם תפילין של יד, שהם כנגד הלב. כמל האלונה הרגש החם ולא רק ההגיון הקר. מההיגיון בשל יד וכסויים בו, כדי "אפילו" לרגע לא נשאר רק עם השל ראש, רק עם ההגיון הקר, בלתי הרגש החם. גם תלמידו של משה שקבל תורה מסיני, "ומסרה ליהושע" היה איש המחשבה ושמו חת-חיל ג"כ בהא, הושע. אבל כסראה משה מה שיצא מעצת המרגלים חשב שבשליחות כוה, קודם כל צריכים לבטחון, לאמונה, לרגש. אי אפשר לנתח בעיות ארץ ישראל רק עם חקי ההגיון. בעיות כלכליות, בעיות של בטחון, עד אין מספר. אבל הגי שה לאי. הגוישה של "וראה בסוב ירושלים", הגוישה של "עלה נעלה", הגוישה של "אם חפץ בנו ה'", רק היא יכולה לתת לנו עמדה ניתנה, עמדה של נאמנות לארץ אבותנו.

ויקרא משה להושע בן נון יהושע... הנא ר' הושעיה, יוד טיפל מסרה אמנו (שרי אמתך לא הקרא את שמה טוי אלא סרה שמה - לך יו-ט) עלה ונשתטח לפני הקביה ואמר: רבון העולמים, עשרתני מן הצדקה הואתז אמר לו הקב"ה: צא לך, לשעבר היית נתון בשם נקבה ובסוף החיבה, חייך שאני נותן בשם זכר ובראש החיבה. הה"ד: ויקרא משה להושע בן נון - יהושע (יורו שלמי פנהדרין פ"ב ה"ו). בחוקי הדקדוק והלשון יש לאות הא פונקציה לשאל "הא השאלה" וגם לידעה "הא הידיעה". אברהם ושרי הצליחו לגלות אחדות הבורא. אפ"י שהיו בעולם שכולו עובדי אל ליליכ, מפני שידעו לשאלו מחשבה היהודית הוא השאלה. אלקבל דברים פשוט אלא לנתח אותם, זה יסוד אבותנו: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" וכך מגיעים. משאלה לשאלה, עד עילת כל העולות וסיבת כל הסיבות. מיתובי, מנלן, מאי קא משמע לן, וי דמינהי, אלה הם שבילי והגיון המולכים אותנו אל פרס הידיעה של "דע את א' אביך" ולכן אותו האות "הא" היא גע הידיעה.

ולכן כשהקב"ה רצה לנקוב בשמו של האדם ש"הכיר את בוראו", נתן לאברהם ששמו עד אז היה פשוט אבירם, את האות הא, הסמל השאלה ו-י הידיעה שהם בסיס אישיותו וכמו כן גם לאשתו שרי שיהיה אתו השתתפה ל"את הנפש אשר עשו בחרן".

אבל כפי דברי הרמב"ם, לכה מדה יש אפשרות שתהיה להסרון אם הוא יותר מדי, קצת למעלה מעשר שנים הספיק לייבו לעוון לחיות בארץ, עד ליום מותו לפני שבועות מספר בביתו בהרציה. בשנות השלושים היה לייבו לעוון כוכב עולה-למעין מהות בפני עצמו. ווארמסטינטער" אמר המלך. את הקלות בוקובניה ורומניה הישנה הוא עבר או לאורכו ולרחבן. כל שיר וישר הפך בפיו לקעין מהות בפני עצמו. 1972 הוא מניע ארצה יחד עם רעייתו שרה ובתו רות, שם הוא ממדיש את זמנו לתרגומים חיוני.

ליבו לוויין זיל

ובתיבת מוסיקה מרומנית לאיריש, הוא מתרגם את שיריה של ולמה מערבאום-אייזנר וידת פלא "אנא פראנק" של בוקובניה, שנפטר בברנסטיט-רה, כשהיא בסך הכל בת 22. לעווןם מלחין מוסיקה פשוטה של ביאליק, שגומס, קאה גולדברג, מאננער, ליוויק, ועלמה מערבאום. יבול עבודתו ומאמניו מצויים בספרו "עולם הזמר", סקסטים ותווים שיצא לאור ב-1980. מחלה ממחרת מפסיקה מוקדם מדי את שירת חיוני.

יצחק ארצי